

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Ἐνάτος

Συνδρομὴ ἰταλική: Ἐν Ἀθήναις φρ. 10, ἐν ταρσίπολεις φρ. 12, ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ φρ. 20. - Αἱ συνδρομαὶ ἀρ-
χονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἐκείνου ἔτους καὶ εἰς ἰταλικὰ - Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως: Ὅδὸς Σταδίου, 6.

29 Ἰουνίου 1880

Σφραγὶς τῆς
ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΣΠΕΤΣΩΝ

ἐπὶ ἐπαναστάσεως.

[Ἐκ τῆς Συλλογῆς Χαΐλου Λάμπρου].

ΑΝΕΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

[Μυθιστόρημα Ἐκτορος Μαλὸ βραβευθὲν παρὰ τῆς γαλ-
λικῆς Ἀκαδημίας. Μετάφρασις Α. Ρ. Ραγκαβῆ].

Συνέχεται ἀπὸ σελ. 385.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

Α'

Ἐμπρός.

Ἐμπρός!

Ὁ κόσμος ἦτον ἀνοικτὸς ἐμπρός μου, καὶ ἠ-
δυνάμην νὰ στρέψω τὰ βήματά μου πρὸς βορρᾶν
ἢ πρὸς νότον, πρὸς ἀνατολὰς ἢ δυσμὰς, κατὰ τὸ
δοκοῦν.

ἦμην παιδίον μόνον, καὶ ὅμως ἤδη κύριος ἐ-
μαυτοῦ.

Φεῦ! Τοῦτο ἦτον τὸ δεινότατον εἰς τὴν θέ-
σιν μου.

Πολλὰ παιδιά, ἤξεύρατε, λέγουν καθ' ἑαυτά·
«ὦ! ἂν ἠμπόρουν νὰ κάμω ὅ,τι θέλω! Ἄν ἦ-
μην ἐλεύθερος! Ἄν ἦμην κύριος ἐμαυτοῦ!», καὶ
περιμένουσι μετ' ἀνυπομονησίας τὴν μακαρίαν ἡ-
μέραν καθ' ἣν θὰ ἔχωσι τὴν ἐλευθερίαν... νὰ
κάμουν ἀνοησίας.

Ἐγὼ ὅμως ἔλεγον κατ' ἐμαυτόν· «ὦ! ἂν εἶ-
χον τινὰ νὰ με συμβουλεύσῃ, νὰ με διευθύνῃ!».

Διότι μεταξὺ τῶν παιδίων ἐκείνων καὶ ἐμοῦ
ὑπῆρχε μία διαφορὰ... ἀλλὰ φοβερὰ.

Ἄν τὰ παιδιά ἐκείνα κάμνον ἀνοησίας, ἔχου-
σιν ὀπίσω των τινὰ ὅστις νὰ τοῖς πείνῃ τὴν χεῖρα
ὅταν πίπτωσι, καὶ νὰ τ' ἀνεγείρῃ ἀφ' οὗ πέσω-
σιν· ἐγὼ ὅμως δὲν εἶχον κανένα· ἂν ἐπιπτον, θὰ
ἐκατρακύλου ὡς κάτω, καὶ ἀπᾶξ κάτω, θὰ ἔ-

πρεπε νὰ ἐγερθῶ μόνος μου, ἂν δὲν εἶχον συν-
τριβὴν.

Εἶχον δὲ ἱκανὴν πείραν ὥστε νὰ ἐνοήσω ὅτι
δύναμαι νὰ συντριβῶ· καὶ τοῦτο μ' ἐφόβιζε, τὸ
ὁμοιωθῶ.

Καίτοι πολὺ νέος, εἶχον ἱκανὰς ὑποστῆ δυ-
τυχίας, ὥστε νὰ εἶμαι φρονιμώτερος καὶ προφυ-
λακτικώτερος ἀφ' ὅ,τι συνήθως εἰσὶ τὰ δμήλια
μου παιδία. Πλεονέκτημα ἦτον τοῦτο, ἀλλ' ἐπὶ
βαρεῖα τιμῆ ἀγορασθέν.

Ἐπομένως, πρὶν ἢ βρισθῶ εἰς τὴν ὁδὸν ἣτις ἐμ-
πρός μου ἠνοίγετο, ἠθέλησα νὰ ὑπάγω νὰ ἰδῶ ἐ-
κείνον ὅστις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὑπῆρξεν ὡς
πατὴρ δι' ἐμέ. Ἡ θεία Αἰκατερίνα δὲν με εἶχε
συμπεριλάβει μετὰ τῶν παιδίων νὰ τὸν ἀποχαι-
ρετήσω· ἐγὼ ὅμως ἐδυνάμην, ὄφειλον νὰ ὑπάγω
καὶ μόνος μου νὰ τὸν ἐναγκαλισθῶ.

Ποτὲ δὲν εἶχον ὑπάγει εἰς τὴν φυλακὴν τῶν
ὀφειλετῶν· ἀλλὰ τόσα εἶχον ἀκούσει περὶ αὐτῆς
κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, ὥστε βέβαιος ἦ-
μην νὰ τὴν εὔρω. Ἐβέβηλον νὰ λάβω τὴν ὁδὸν
πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Μαγδαληνῆς, ἣν καλῶς
ἐγνώριζον, καὶ ἐκεῖ θὰ ἠρώτων διὰ τὰ περικιτέ-
ρω. Ἀφ' οὗ ἡ θεία Αἰκατερίνα καὶ τὰ παιδία ἠ-
δυνήθησαν νὰ ἰδοῦν τὸν πατέρα των, θὰ μοὶ ἔ-
διδον βεβαίως καὶ εἰς ἐμέ τὴν ἀδειαν ταύτην.
Καὶ ἐγὼ ἤμην, ἄλλοτε καν, παιδίον του, καὶ με
ἠγάπα τότε!

Δὲν ἐτόλμων νὰ διέλθω τὰ Παρίσια ἔχων τὸν
Κάπην κατόπιν μου· διότι τί θὰ ἔλεγον εἰς τοὺς
ἀστynomοφύλακας ἂν μ' ἠρώτων; Ἐξ ὅλων τῶν
φρόνων οὐς ἡ πείρα μοὶ εἶχεν ἐμπνεῦσαι, ὁ τῆς ἀστυ-
νομίας ἦτον ὁ μεγαλύτερος, καὶ τὴν Τολώσιν
δὲν εἶχον τὴν λησμονήσει. Ἐδεσθα ἐπομένως τὸν
Κάπην εἰς σχοινίον, ὑπερ ἐφάνη ἰσχυρῶς θίξαι τὴν
φιλαυτίαν του, τὴν συναίσθησιν κυνὸς πεπαιδευ-
μένου καὶ καλῶς ἀνατεθραμμένου. Ἐλαβον δ' εἰς
χεῖράς μου τὸ ἄκρον τοῦ σχοινίου, καὶ οὕτως ἐ-
πορεύθημεν πρὸς τὴν φυλακὴν τοῦ Κλισί.

Ἐπάρχουσιν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον πράγματα
θλιβερά, ὧν ἡ θέα διεγείρει ἐν ἡμῖν στοχασμοὺς
πενθίμους. Μεταξὺ δ' αὐτῶν οὐδὲν γνωρίζω ἀσχη-
μότερον καὶ μᾶλλον ἀπαικταῖον τῆς θύρας φυ-
λακῆς. Ἡ ὄψις τῆς παγόνει τὴν καρδίαν μᾶλλον
ἢ ἡ τοῦ τάφου. Οἱ νεκροὶ οὐς κελύπτει ὁ λίθος
δὲν αἰσθάνονται πλέον· ἀλλ' οἱ ἐν φυλακαῖς εἰσὶ
ζῶντες ἐνταφιασμένοι.

Ἐμεινα ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς ἱστάμενος πρὶν τολμήσω νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ Κλισίου, ὡς ἀν' ἐφοδοῦμαι μὴ μὲ κρατήσουν ἐκεῖ, καὶ μὴ ἡ θύρα, ἡ ἀποτρόπαιος ἐκείνη θύρα, κλεισθῆ ἐπ' ἐμὲ καὶ πλεῖν δὲν ἀνοιχθῆ.

Ἐφρατζάζομαι ὅτι δύσκολος εἶναι ἡ ἐξοδος ἐκ φυλακῆς· ἀλλὰ δὲν ἤξευρον ὅτι δύσκολος ἦτον καὶ ἡ εἰσοδος, καὶ τὸ ἔμαθον τότε ἐπὶ κινδύνῳ μου.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐπέμεινα καὶ δὲν συγκατένευον ν' ἀναχωρήσω, ἐφρατζα τέλος πλησίον ἐκείνου θν ἤθελον νὰ ἰδῶ.

Εἰσήχθη λοιπὸν εἰς τὸ δωμάτιον τῶν ἐντεῦξων, μὴ ἔχον οὔτε σιδηρὰ δικτυωτὰ, οὔτε κινκιδίας, καθὼς ἐνόμιζον, καὶ μετ' ὀλίγον ἐφθασεν ὁ πατήρ, μὴ φέρων ἀλύσεις.

Σὲ περιέμενον Ῥεμίδιον μου, μοὶ εἶπε, καὶ ἐπέπληξα τὴν Αἰκατερίναν διότι δὲν σ' ἔφερε μετὰ τῶν παιδίων.

Ἀπὸ τῆς πρώτης ἤμην τεθλιμμένος καὶ καταβεβλημένος· αἱ λέξεις δ' αὐταὶ μ' ἐνεβύχωναν.

Ἡ κυρὰ Αἰκατερίνα δὲν ἠθέλησε νὰ ὑπάγω μαζὶ τῆς.

Δὲν ἦτον δυνατὸν, φίλτατέ μου. Δὲν κάμνει κανεὶς εἰς τὴν κόσμον πάντοτε ὅ,τι θέλει. Εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ εἰργάζεσθαι πολὺ καλὰ διὰ νὰ κερδίξῃς τὸν ἄρτον σου. Ὁ Συριώτης ὅμως, ὁ γαμβρός μου, δὲν ἔχει ἐργασίαν νὰ σοὶ δώσῃ. Ἐργάζεται εἰς τὰς ὑδροθηκὰς τῆς Νιβερναίας, καὶ οἱ ἐργάται τῶν ὑδροθηκῶν, ἤξευρες, κηπουροὺς δὲν ἔχουν πῶς νὰ μεταχειρισθῶσι. Τὰ παιδιά μοὶ εἶπον ὅτι ἤθελες ν' ἀναλάβῃς πάλιν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ τραγωδιστοῦ. Ἐλησμονήσας λοιπὸν ὅτι κινδύνευσας ν' ἀποθάνῃς τοῦ ψύχους καὶ τῆς πείνης εἰς τὴν θύραν μας;

— Ὁχι, δὲν τὸ ἐλησμόνησα.

Καὶ τότε δὲν ἦσο μόνος· εἶχες κύριον ὅστις σὲ ὠδήγει. Σπουδαία εἶναι ἡ ἀπόφασίς σου, τέκνον μου, εἰς τὴν ἡλικίαν σου, μόνος, εἰς τοὺς πέντε δρόμους.

— Ἐχω τὸν Κάπην.

Ὡς πάντοτε, ὅταν ἤκουσε τὸ ὄνομά του ὁ Κάπης ἀπεκρίθη δι' ἑνὸς γαυγίσματος λέγοντος· «Παρών! Ἄν δύναιμι νὰ σὰς χρησιμεύσω, ἰδοὺ ἐγώ».

Ναί! Καλὸς σκύλος εἶναι ὁ Κάπης· εἶναι ὅμως σκύλος μόνον. Πῶς θὰ κερδίξῃς τὸν ἄρτον σου;

— Θὰ τραγουδῶ, καὶ ὁ Κάπης θὰ παριστάνη.

Δὲν ἤμπορεῖ ὁ Κάπης νὰ παριστάνῃ μόνος του.

— Θὰ τῷ διδάξω διάφορα παιγνίδια ἐπιτήδεια. Δὲν λέγω καλὰ, Κάπη; Δὲν θὰ μάθῃς ὅ,τι θελήσω νὰ σοὶ διδάξω;

Ὁ Κάπης ἔθεσε τὴν χεῖρά του εἰς τὸ στῆθος του.

— Πάντοτε, παιδίον μου, νομίζω καλύτερον

νὰ ζητήσῃς πούποτε νὰ ἐπηρεάσῃς. Εἶσαι καλὸς ἐργάτης, καὶ προτιμότερον θὰ εἶναι τοῦτο παρὰ νὰ τρέχῃς εἰς τοὺς δρόμους, καθὼς συνειθίζουσι οἱ δκνηροί.

— Ὁ κνηρὸς δὲν εἶμαι, τὸ ἤξευρετε, καὶ ποτὲ δὲν μ' ἠκούσατε νὰ παραπονεθῶ ὅτι εἶχον πολλὴν ἐργασίαν. Εἰς τὴν οἰκίαν σας θὰ εἰργαζόμην ὅσον θὰ τὸ ἐπέτρεπον αἱ δυνάμεις μου καὶ θὰ ἔμενον εἰς τὴν οἰκίαν σας πάντοτε· ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ ὑπηρετήσω εἰς ἄλλους.

Φαίνεται ὅτι ἐπρόφερον τὰς λέξεις ταύτας κατ' ἰδικίτηρόν τινα τρόπον, διότι ὁ πατήρ μὲ ἠτένισεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ.

— Μὰς διηγήθη, εἶπε τέλος πάντων, ὅτι ὁ Βιτάλης, ὅταν δὲν ἤξευρες τίς ἦτον, σ' ἐξέπληττε πολλὰς διὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἠτένιζε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ εἶχε τρόπους κυρίου, οἵτινες ὡς ν' ἀπεδείκνυον ὅτι ἦτον κύριος καὶ αὐτός. ἤξευρες ὅτι καὶ σὺ εἶχες τινὰς τοιούτους τρόπους, οἵτινες φάνιντο ὡς νὰ ἐμφαίνουσι ὅτι δὲν εἶσαι παιδίον τῶν δρόμων; Δὲν θέλεις νὰ ὑπηρετήσῃς ἄλλους. Τέκνον μου, ἴσως εἶχες δίκαιον. Ὅ,τι σοὶ ἔλεγον ἦτον διὰ τὸ καλὸν σου, ὅχι δι' ἄλλον λόγον, πίστευσόν με. Φρονῶ ὅτι ἔπρεπε νὰ σοὶ ὁμιλήσω ὡς σοὶ ὁμιλήσα. Ἄλλ' εἶσαι αὐτεξούσιος, ἀφ' οὗ δὲν ἔχεις γονεῖς, καὶ ἀφ' οὗ καὶ ἐγὼ πλεῖν ὡς πατήρ δὲν ἠμπορῶ νὰ σοὶ χρησιμεύσω. Ἄνθρωπος πτωχὸς καὶ δυστυχὴς ὡς ἐγὼ δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλῃ γνώμην.

Οἱ λόγοι τοῦ πατρὸς βαθίως μ' ἐτάραξαν, διότι τὰ αὐτὰ εἶχον ἤδη εἰπεῖ καὶ ἐγὼ εἰς ἐμαυτὸν, οὐχὶ διὰ τῶν αὐτῶν λέξεων, ἀλλὰ περίπου.

Τῷ ὄντι σπουδαιότατον ἦτον τὸ ν' ἀναχωρήσω ὀλόμηνος εἰς τοὺς πέντε δρόμους. Τὸ ἠσθάνομην, τὸ ἐβλεπον· καὶ ὅστις, ὡς ἐγὼ, εἶχε ζήσει τὸν πλάνητα βίον, ὅστις εἶδε νύκτας ὡς ἐκείνην καθ' ἣν οἱ λύκοι ἐφαγον τοὺς κύνας μας, ἢ ὡς τὴν τοῦ λατομείου ἐν Γεντιλλῷ, ὅστις ὑπέστη ὡς ἐγὼ ψύχος καὶ πείναν, ὅστις ἐδιώχθη ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον, χωρὶς ὀβολὸν νὰ δύναται νὰ κερδίσῃ, ὡς μοὶ συνέβη ὅταν ὁ Βιτάλης ἦτον εἰς τὴν φυλακὴν, ἐκεῖνος ἤξευρε τίνας οἱ κίνδυνοι καὶ τίνας αἱ στερήσεις τῆς ἀστάτου ταύτης ὑπάρξεως, καθ' ἣν οὐ μόνον ἡ ἐπαύριον δὲν εἶναι ἐξησραλισμένη, ἀλλὰ καὶ ἡ παρούσα στιγμὴ ἐστὶν ἀβέβαιος.

Ἄλλ' ἂν παρητούμην τούτου τοῦ εἶδους τῆς ζωῆς, εἰς μόνος τρόπος μοὶ ἔμενε, καὶ ὁ πατήρ μοὶ τὸν εἶχεν ὑποδείξει, νὰ ἔμβω εἰς ζήτην ὑπηρεσίαν. Ἀλλὰ δὲν ἤθελον νὰ γίνω ὑπηρετής. Εἰς τὴν θέσιν μου ἦτον ἴσως ἄκαιρος αὕτη ἡ ὑπερφάνεια· ἀλλ' εἶχον ἄλλοτε πωληθῆ εἰς κύριον καὶ ἦτον μὲν ἐκεῖνος ἀγαθώτατος πρὸς ἐμὲ, ἄλλον ὅμως πλεῖν δὲν ἠθέλον. Εἰς τὴν ιδέαν ταύτην ἐνέμενον μετὰ πείσματος.

Ἐπειτα δ' ἐνίσχυε τὴν ἀπόφασίν μου τὸ ὅτι δὲν ἠδύναμην νὰ παραιτηθῶ τοῦ ἐλευθέρου καὶ

ἐδοικ' ἑρικοῦ τούτου βίου χωρὶς ν' ἀθετήσω τὴν ὑπόσχεσίν μου πρὸς τὴν Στεφανίαν, τὸν Ἀλέξην, τὸν Βενί, αὐτὸν καὶ τὴν Αἰζαν, δηλαδὴ χωρὶς νὰ τοὺς ἐγκυταλείψω. Ἡ Στεφανία, ὁ Ἀλέξης, καὶ ὁ Βενικμίν δ' ἂν πολυεῖχον τῷ ὄντι τὴν ἀνάγκην μου· ἐδύναντο ν' ἀλληλογραφῶσιν· ἀλλ' ἡ Αἰζα! Ἡ Αἰζα δὲν ἤξευρε νὰ γράφῃ καὶ οὔτε ἡ θεία Αἰκατερίνα ἔγραφε. Ἐὰ ἐχάνετο, ἂν τὴν ἐγκατέλειπον. Τί θὰ ἔλεγε περὶ ἐμοῦ; Ὅθ' ἔλεγε ὅτι δὲν τὴν ἀγαπῶ πλέον, ἐν ᾧ ἐκείνη μοὶ εἰδίξε τὴν φιλίαν καὶ με εἶχε κατ' ἐσπῆσαι τὸσον εὐτυχῆ. Ὁχι, τοῦτο ἦτον ἀδύνατον.

Δὲν θέλετε λοιπὸν νὰ σὰς φέρω εἰδήσεις τῶν παιδίων;

— Μοὶ τὸ εἶπον· ἀλλὰ δὲν σκέπτομαι περὶ ἡμῶν ὅταν σὲ προτρέπω νὰ παραιτηθῆς τῆς ζωῆς μουτικῆ τῶν τριῶν. Πότε δὲν πρέπει νὰ σκεπτόμεθα περὶ ἡμῶν αὐτῶν, ὅταν ἔχωμεν νὰ σκεπθῶμεν περὶ ἄλλων.

— Ἀληθέστατον, πάτερ, καὶ βλέπετε ὅτι σεῖς ὁ ἴδιος μοὶ διδάσκετε τί πρέπει νὰ πράξω. Ἄν ἠθέλουν τὴν ὑπόσχεσίν ἡν ἔδωκα, σφ' οὐόμενος τοὺς κινδύνους περὶ ὧν ὁμιλεῖτε, θὰ ἐσκεπτόμην περὶ ἐμοῦ, δὲν θὰ ἐσκεπτόμην περὶ ὑμῶν, οὔτε περὶ τῆς Αἰζας.

Τότε μὲ ἠτένισε πάλιν, ἀλλὰ περισσότερον καιρόν· καὶ ἔπειτα λαμβάνων με ἐκ τῶν δύο χειρῶν,

— Ἄκουσον, παιδίον, εἶπε, πρέπει νὰ σ' ἐναγκαλισθῶ, δι' αὐτὸν σου τὸν λόγον. Ἐχεις καρδίαν, καὶ ἀληθὲς εἶναι ὅτι τὴν καρδίαν δὲν τὴν δίδει ἡ ἡλικία.

Ἡμεῖθα μόνον εἰς τὸ δωμάτιον, καὶ ἐκαθήμεθα εἰς τὸ ἐδώλιον ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου· τότε ἐβρίθην εἰς τὰς ἀγκάλας του, συγκεκινημένος, καὶ προσέτι καὶ ὑπερήφανος διότι μοὶ εἶπεν ὅτι ἔχω καρδίαν.

Δὲν ἔχω πλέον, προσέθηκε ὁ πατήρ, εἰμὴ μίαν λέξιν νὰ σ' εἰπῶ. Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάττῃ, παιδίον μου. Καὶ στιγμὰς τινὰς ἐμείναμεν ἀμφοτέρωτεροι σιωπῶντες. Ἄλλ' ὁ καιρὸς εἶχε παρέλθει, καὶ ἐπέστη ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ.

Τότε ἔφερε τὴν χεῖρά του εἰς τὸ θυλάκιον τοῦ ὑπενδύτου του, καὶ ἐξήγαγε χονδρὸν ἀργυροῦν ὠρολόγιον, δεδεμένον εἰς μίαν κουμβότρυπαν διὰ δερματίου λωρίου.

Δὲν θέλω, εἶπε, ν' ἀναχωρήσῃς χωρὶς ἐνὸς ἐνθυμήματος παρ' ἐμοῦ. Λάβε τ' ὠρολόγιόν μου· σοὶ τὸ δίδω. Πολὺ δὲν ἀξίζει, διότι, ἂν ἤξιζεν, ἐνοσεῖς ὅτι θὰ τὸ εἶχον πωλήσει. Οὔτε πολὺ καλὰ δὲν πηγαίνει, καὶ ἐνίστο εἶναι ἀνάγκη τὸ δάκτυλον νὰ τὸ βοηθῆ. Ἄλλ' ἄλλο τίποτε τώρα δὲν ἔχω, καὶ διὰ τοῦτο σοὶ δίδω αὐτό.

Καὶ οὕτω λέγων, μοὶ τὸ ἔθηκεν εἰς τὴν χεῖρα. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠθέλον νὰ δεχθῶ τὸσον ὠρεῖον δῶρον, προσέθηκε θλιβερός.

— Ἐνοσεῖς ὅτι ἐδῶ δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ ἤξεύρω τὴν ὥραν. Ὁ καιρὸς καὶ χωρὶς τούτου εἶναι

πολὺ μακρὸς· θ' ἀπέθνησκον ἂν εἶχον καὶ νὰ τὸν μετρώ. Ἐχε ὑγείαν, Ῥεμίδιον μου. Ἐλθε καὶ πάλιν εἰς τὴν ἀγκάλην μου. Εἶται καλὸν παιδίον· ἐνθυμοῦ ὅτι πρέπει πάντοτε νὰ εἶται καλός.

Νομίζω δ' ὅτι μ' ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρὸς διὰ νὰ μὲ φέρῃ εἰς τὴν θύραν· τί ὅμως ἔγινε τότε, τί εἴπομεν ἀκόμη, δὲν τὸ ἐνθυμοῦμαι, διότι μεγάλη ἦτον ἡ συγκίνησις καὶ ἡ ταραχὴ μου.

Ὅταν ἀναλογίζομαι τὸν χωρισμὸν ἐκείνον, τὸ μόνον θ' ἐνθυμοῦμαι, εἶναι ὅτι εἶχον μείνει ὡς ἐννεός, ὡς ἀκαίσθητος, ὅταν εὐρέθην εἰς τὸν δρόμον.

Νομίζω ὅτι ἔμεινα πολὺν, πάρα πολὺν καιρὸν εἰς τὸν δρόμον, ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν τῆς φυλακῆς, χωρὶς νὰ ἠμπορῶ ν' ἀποφασίσω ἂν θὰ στραφῶ πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ πρὸς τ' ἀριστερά· καὶ ἴσως θὰ ἔμενον ἐκεῖ ὡς τὴν νύκτα, ἂν ἡ χεῖρ μου ἀφῆνης καὶ κατὰ τύχην δὲν εἶχεν ἀπαντήθει εἰς τὸ θυλάκιόν μου ἀντικείμενόν τι σκληρὸν καὶ στρογγύλον.

Μηχανικῶς, καὶ χωρὶς νὰ ἤξεύρω τί κάμνω, τὸ ἐψηλάφισα. Τ' ὠρολόγιόν μου!

Διὰ μιᾶς θλίψεως, ἀνησυχίας, ἀγωνίας, τὰ πάντα ἐλησμονήθησαν, καὶ ἐν μόνον ἐσυλλογιζόμην, τ' ὠρολόγιον. Εἶχον ὠρολόγιον, ὠρολόγιον ἐδικόν μου, εἰς τὸ θυλάκιόν μου, καὶ εἰς αὐτὸ ἠμποροῦν νὰ βλέπω τὴν ὥραν. Καὶ τῷ ὄντι τὸ ἔλαβον ἐκ τοῦ θυλακίου μου νὰ ἰδῶ τί ὥρα ἦτον. Μεσημβρία. Δι' ἐμὲ οὐδεμίαν εἶχε σπουδαιότητα ἂν ἦτον μεσημβρία ἢ ἂν ἦτον ὥρα δεκάτη· οὐχ ἦττον ὅμως ἤμην πολὺ ἐχαριστημένος ὅτι ἦτον μεσημβρία. Διατί; Δύσκολον θὰ μοὶ ἦτον νὰ τὸ εἰπῶ· ἀλλ' οὕτως ἦτον. Ἄ! μεσημβρία, ἦδη μεσημβρία! ἤξευρον ὅτι ἦτον μεσημβρία· τ' ὠρολόγιόν μου μοὶ τὸ εἶπε. Τί λαμπρὸν πράγμα! Καὶ μοὶ ἐφαίνετο ὅτι τὸ ὠρολόγιον ἦτον εἶδος συμβούλου, παρ' οὗ ἠδύνατό τις νὰ ζητήσῃ γνώμην, καὶ νὰ συνδιαλέγηται μετ' αὐτοῦ.

— Τί ὥρα εἶναι, φίλτατον ὠρολόγιον; — Μεσημβρία, ἀγαπητέ μου Ῥεμῆ. — Ἄ! μεσημβρία! Λοιπὸν πρέπει νὰ κάμω τοῦτο ἢ τὸ ἄλλο. — Ἐνοεῖται. — Καλὸν ὅτι μοὶ τὸ ἐνθύμησας. Χωρὶς σοῦ θὰ τὸ ἐλησμόνησιν. — Ἡ φροντίς μου εἶναι νὰ μὴ λησμονῆς.

Ἐχων τὸν Κάπην καὶ τὸ ὠρολόγιόν μου, εἶχον ἤδη μετὰ τίνων νὰ ὁμιλῶ.

ὠρολόγιόν μου! Δύο λέξεις τί γλυκοπρόφεροι. Εἶχον τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἔχω ἐν ὠρολόγιον, ἀλλὰ καὶ τὴν βεβαιότητα ὅτι δὲν θὰ ἦτον δυνατὸν νὰ ἔχω ποτέ! Καὶ ὅμως ἰδοὺ, τὸ εἶχον τώρα εἰς τὸ θυλάκιόν μου, καὶ ἐκτύπα τικ-τάκ. Δὲν ἐπήγαινε πολὺ καλὰ, εἶπεν ὁ πατήρ. Ἀδιάφορον· ἐπήγαινε· τοῦτο ἦτον τὸ σπουδαῖον. Εἶχεν ἀνάγκην νὰ σπρόχνηται μετὰ δάκτυλα; Ἐγὼ θὰ τὸ ἐσπρωχον, καὶ πῶς ἀκόμη! Δὲν θὰ εἶχε νὰ παραπονεθῆ. Καὶ ἂν δὲν ἤρκειν τὰ δάκτυλα, θὰ τὸ ἐξήλωνον ὁ ἴδιος. Τοῦτο θὰ ἦτον περιεργον! Τότε θὰ ἐβλεπον ἐν τῇ ἐχειρὶ τοῦ,

καὶ πῶς ἐπεριπατοῦσε. Ἄς κάμνη φρόνιμα, εἰδεμένη, μ' ἐμὲ θὰ τὰ ἔχη.

Τόσον δὲ παρεφερόμην ὑπὸ τῆς χαρᾶς μου ὥστε δὲν εἶχον παρατηρήσει ὅτι καὶ ὁ Κάπης ἦτον σχεδὸν ἐπίσης περιχαρὴς ὡς κ' ἐγώ. Ἐνίοτε μ' ἐσυρον ἐκ τῆς περισκελίδος μου καὶ ἐγαύγιζαν. Αἰφωναί του τέλος, γινόμεναι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον δυναταί, μ' ἀπέσπασαν ἐκ τῆς ὄνειροπολήσεώς μου.

— Τί θέλεις, Κάπη;

Τότε μ' ἐκύτταξε, καὶ ἐπειδὴ ἡ ταραχὴ μου ἦτον πολὺ μεγάλη ὥστε νὰ τὸν ἐννοήσω, ἀφ' οὗ περιέμεινε τινα δευτερόλεπτα, ἠγέρθη ἐπάνω μου, καὶ ἔθηκε τὸν πόδα εἰς τὸ θυλάκιόν μου, ἐκεῖ ὅπου ἦτον τὸ ὠρολόγιον.

Ἦθελε νὰ μάθῃ τί ὥρα ἦτον διὰ νὰ τὸ εἰπῇ εἰς τὴν «ἐντιμον ὀμήγουριν», ὡς ἐπραττεν ἐπὶ τοῦ Βιτάλην.

Τῷ ἔδειξα λοιπὸν τὸ ὠρολόγιον, καὶ τὸ ἠτένισε πολλὴν ὥραν, ὡς ἂν ἐπροσπάθει νὰ ἐνθυμηθῇ, ἔπειτα δὲ, σείων τὴν οὐρανὸν, ἐγαύγισε δωδεκάκις. Δὲν εἶχε λησμονήσει λοιπὸν ἅ! πόσα χρήματα θὰ ἐκερδίζομεν διὰ τοῦ ὠρολογίου μας! Τοῦ τεχνάσματος τούτου ἡ ἐπικουρία μοι ἦλθεν ἀνέλπιστος.

Ὅλα ταῦτα ἐγίνοντο ἐντὸς τῆς ὁδοῦ, ἀπέναντι τῆς θύρας τῆς φυλακῆς· διὰ τοῦτο πολλοὶ τῶν διαβατῶν περιέργως μᾶς ἐβλεπον, τινὲς δὲ καὶ ἴσταντο.

Ἄν ἐτόλμων, θὰ ἔδιδον ἐκεῖ ἀμέσως παράστασιν. Ἄλλὰ μ' ἐμπόδισεν ὁ φόβος τῶν ἀστυνομοφυλάκων.

Ἄλλως τε δὲ ἦτον καὶ μεσημβρία, ὥρα διὰ ν' ἀναχωρήσωμεν.

Ἐμπρός!

Ἀπληροῦσα δὲ τελευταίον βλέμμα, τελευταίον ἀποχαριστιμὸν εἰς τὴν φυλακὴν, εἰς ἣν ὁ δυστυχὴς πατήρ θὰ ἔμενε κατάκλειστος, ἐν ᾧ ἐγὼ θ' ἀπληρόμην ἐλεύθερος ὅπου ἤθελον, καὶ ἀνεχωρήσαμεν.

Τὸ χρησιμώτερον πρᾶγμα τώρα διὰ τὸ ἐπάγγελμά μου θὰ μοι ἦτον γεωγραφικὸς χάρτης τῆς Γαλλίας. Ἦξευρον ὅτι ἐπωλοῦντο χάρται εἰς τὰς προκουμαίας τοῦ Σηκουάνα, καὶ ἀπόφασιν ἔχων ν' ἀγοράσω εἷνα, διευθύνθην πρὸς τὰς προκουμαίας.

Ὅτε δὲ διηρχόμην διὰ πλατείας ἐξ ἧς ἐφαίνετο τὸ ἀνάκτορον τὸ Κραμεικόν, ἔφερον μηχανικῶς τὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ ὠρολογίου αὐτοῦ, καὶ ἡ ιδέα μοι ἐπήλθε νὰ ἰδῶ, ἂν τὸ ἐδικόν μου ὠρολόγιον καὶ τὸ τοῦ ἀνακτόρου ἐσυμφώνουν, ὡς ἔπρεπε. Ἦ ὠρολόγιόν μου ἔλεγεν ἡμίσειαν μετὰ τὴν μεσημβρίαν, τὸ δὲ ἀνακτορικὸν μίαν ὥραν. Ποῖον τῶν δύο καθυστέρει; Ἦθέλησα νὰ σπρώξω τὸ ὠρολόγιόν μου διὰ τοῦ δακτύλου, ἀλλ' ἡ σκέψις μ' ἐμπόδισε. Τίς μοι ἔλεγεν ὅτι τὸ ὠρολόγιόν μου εἶχεν ἄδικον, τὸ καλόν μου, τὸ ἀγαπητὸν ὠρολόγιον; Ἰσως παρελάλει τὸ τῆς κα-

τοικίας τῶν βασιλέων. Καὶ οὕτως ἐπανέθεσα τὸ ὠρολόγιον ὀπίσω εἰς τὸ θυλάκιόν μου, λέγων κατ' ἐμαυτὸν ὅτι ἡ ὥρα μου ἦτον καταλληλοτάτη δι' ὅ,τι εἶχον νὰ πράξω.

Μ' ἐχρειάσθη πολλὲς καιρὸς διὰ νὰ εὔρω χάρτην, τοῦλάχιστον ὡς τὸν ἤθελον, κολλημένον εἰς πανίον, διπλονόμενον, καὶ ὄχι ἀκριβώτερον τῶν εἴκοσι ὀβολῶν, ἂν καὶ ἡ ποσότης αὕτη ἦτον δι' ἐμὲ μεγάλη. Τέλος εὔρον ἕνα, τόσον κίτρινον ἐκ παλαιότητος, ὥστε ὁ παλαιοβιβλιοπώλης νῆχαριστήθη λαθῶν μόνον δεκαπέντε ὀβολούς.

Τότε πλέον ἤμην ἔτοιμος διὰ τὴν ἐξοδὸν ἐκ Παρισίων, καὶ ἀπεράσισα νὰ ἐξέλθω ἀμέσως.

Δύο δρόμους ἠδύναμην ν' ἀκολουθήσω, τὸν τοῦ Φονταίνεβλῶ, διὰ τοῦ ἰταλικῶ ἔρκους, ἢ τὸν τῆς Ὀρλεανίας, διὰ τοῦ Κοκκινοδουνίου. Κυρίως ἀδιάφορον μοι ἦτον πρὸς ποῖον νὰ στραφῶ, καὶ ἡ τύχη μόνον μ' ἔφερε νὰ ἐκλέξω τὸν τοῦ Φονταίνεβλῶ.

Διέβαινον λοιπὸν διὰ τῆς ὁδοῦ Μουστάρ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς, ὃ εἶδον γεγραμμένον εἰς κυανῆν πλάκα, διήγειρεν ἐντὸς μου κόσμον ὄλον ἀναμνήσεων, τὸν Γαροφόλην, τὸν Ματτίαν, τὸν Ρικάρδον, τὸν λέβητα καὶ τὸ κλειθρον τοῦ πάματός του, τὴν μᾶστιγα καὶ τὰς δερματίνας λωρίδας τῆς, καὶ τέλος τὸν Βιτάλην, τὸν δυστυχῆ, τὸν ἀγαθὸν κύριόν μου, ὅστις ἀπέθανε διότι δὲν ἠθέλησε νὰ μ' ἐκμισθώσῃ εἰς τὸν παθρόν τῆς ὁδοῦ Λουρκίνης. Φθάς δὲ ἐμπρὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μεδάρδου, εἶδον ἕν παιδίον στηριζόμενον εἰς τὸν τοίχον τῆς ἐκκλησίας, καὶ μοι ἐφάνη ὡς ἂν ἦτον ὁ μικρὸς Ματτίας. Τῷ ὄντι ἦτον αὐτὴ ἐκείνη ἡ χονδρὴ κεφαλὴ, οἱ ὕργοι δ' ὀφθαλμοὶ, τὰ ὀμιλοῦντα χεῖλη, τὸ ἦθος τὸ γλυκὺ καὶ καρτερικόν, καὶ ἡ κομικὴ ἐν ὄλοις μορφή. Περίεργον ὅμως πρᾶγμα ἂν ἦτον ἐκεῖνος, δὲν εἶχε μεγαλώσει.

Ἐπλησίασα τότε διὰ νὰ τὸν ἐξετάσω καλῆτερον. Ἀμφιβολία δὲν ὑπῆρχεν· ἐκεῖνος ἦτον. Μ' ἀνεγνώρισε δὲ καὶ αὐτὸς, διότι εἰς τὸ ὄχρον πρόσωπόν του ἐπέλαμψε μειδιάμα.

— Σεῖς εἴσθε, μοι εἶπεν, ὅστις ἦλθετε εἰς τοῦ Γαροφόλη μὲ τὸν γέροντα ἐκεῖνον τὸν λευκογέννην, πρὶν ὑπάγω εἰς τὸ νοσοκομεῖον; Ἦ! πῶς μ' ἐπονοῦσεν ἡ κεφαλὴ τὴν ἡμέραν ἐκείνην!

— Καὶ εἶναι πάντοτε κύριός σας ὁ Γαροφόλης; Τότε περιέφερε τὸ βλέμμα περίξ του πρὶν ἀποκριθῆ. Ἐπειτα δὲ ταπεινώσας τὴν φωνήν,

— Ὁ Γαροφόλης, εἶπεν, εἶναι εἰς τὴν φυλακὴν. Τὸν ἐφυλάκισαν, διότι ἔδειρε τόσον τὸν Ὀρλάνδον, ὥστε τὸν ἐφόνευσε.

Τοῦτο μὲ νῆχαρίστησε, ν' ἀκούσω ὅτι ὁ Γαροφόλης ἦτον εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ κατὰ πρῶτον τότε μοι ἐπήλθεν ἡ σκέψις ὅτι αἱ φυλακαί, αἵτινες μοι ἐνέπνεον τόσην φρίκην, ἐδύναντο νὰ εἶναι ἐνίοτε χρήσιμοι.

— Καὶ τὰ παιδιὰ; εἶπεν.

— Ἄ! δὲν ἤξεύρω. Δὲν ἤμην παρὼν ὅταν ἐφυλάκισαν τὸν Γαροφόλην. Ἀφ' οὗ ἀφῆκα τὸ νοσοκομεῖον, ὁ Γαροφόλης εἶδεν ὅτι δὲν ἤμπορεῖ νὰ μὲ κτυπᾷ χωρὶς ν' ἀσθενῶ, καὶ ἠθέλησε νὰ μὲ ξεκάμῃ. Διὰ τοῦτο μ' ἐνοίκιασε διὰ δύο ἔτη εἰς τὸ ἱπποδρόμιον τοῦ Γασσότου, καὶ ἐπληρώθη ἐμπρός. Γνωρίζετε τὸ ἱπποδρόμιον τοῦ Γασσότου; Ὁχι. Δὲν εἶναι κανὲν τῶν μεγάλων, μεγάλων ἱπποδρομιῶν, εἶναι ὅμως ἱπποδρόμιον πάντοτε. Ἐχρειάζοντο ἕν παιδίον διὰ τὴν ἐξάρθρωσιν, καὶ ὁ Γαροφόλης μ' ἐμισθώσεν εἰς τὸν Γερο-Γασσότον. Ἐκεῖ ἔμεινα ὡς τὴν παρελθούσαν δευτέραν. Τότε μ' ἐδίωξαν, διότι ἔχω τώρα τὴν κεφαλὴν πολὺ χονδρὴν διὰ νὰ χωρῇ εἰς τὸ κουτίον, καὶ προσέτι καὶ πολὺ εὐαίσθητον. Ἦλθα λοιπὸν ἀπὸ Γισόρ, ὅπου εἶναι τὸ ἱπποδρόμιον, διὰ νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Γαροφόλη, ἀλλὰ δὲν ἤυρα κανένα, ἡ οἰκία ἦτον κλειστή, καὶ εἰς γείτων μοι διηγήθη ὅ,τι σοὶ εἶπον, ὅτι ὁ Γαροφόλης εἶναι εἰς τὴν φυλακὴν. Τότε ἦλθα ἐδῶ, διότι δὲν ἤξευρον ποῦ νὰ ὑπάγω, οὔτε ἤξευρον τί νὰ κάμω.

— Διατί δὲν ἐπιστρέψατε¹ εἰς Γισόρ;

— Διότι τὴν ἰδίαν ἡμέραν, ὅταν πεζὸς ἀνεχώρησα ἐκ Γισόρ διὰ τὰ Παρίσια, ἀνεχώρησε καὶ τὸ ἱπποδρόμιον διὰ Ρουάν. Καὶ πῶς νὰ ὑπάγω εἰς Ρουάν; Εἶναι πολὺ μακρὰν, καὶ χρήματα δὲν ἔχω. Ἀπὸ χθὲς τὴν μεσημβρίαν δὲν ἔφαγα.

Πλούσιος δὲν ἤμην· εἶχον ὅμως ἀρκετὰ διὰ νὰ μὴ ἀφήσω τὸ δυστυχὲς ἐκεῖνο παιδίον ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης. Πῶς θὰ ἠλόγουν ἐκεῖνον ὅστις θὰ μοι ἔδιδε τεμάχιον ἄρτου, ὅταν περὶ τὴν Τολώσιν περιφερόμην ἄσιτος, ὡς ταύτην τὴν στιγμήν ὁ Ματτίας!

— Περιμείνατε ἐδῶ, τῷ εἶπον.

Καὶ ἔσπευσα εἰς ἀρτοποιῶλον, ἔχοντας τὸ ἐργαστήριον εἰς τῆς ὁδοῦ τὴν γωνίαν· ἐπιτρέψας δ' ἀμέσως, τῷ ἔφερα καὶ τῷ ἔδωκα τεμάχιον ἄρτου. Λαθῶν δ' αὐτὸ, τὸ κατέβροχθισε.

— Καὶ τώρα, τῷ εἶπον, τί θὰ κάμετε;

— Δὲν ἤξεύρω.

— Ἄλλὰ πρέπει νὰ κάμετε τίποτε.

— Ἦθελον νὰ προσπαθῆσω νὰ πωλήσω τὸ βιολίον μου ὅταν μ' ἐπλησίασατε, καὶ θὰ τὸ εἶχον ἤδη πωλήσει, ἂν δὲν μ' ἐλύπει πολὺ νὰ τὸ χωρισθῶ. Τὸ βιολίον μου εἶναι ἡ χαρὰ καὶ ἡ παρηγορία μου. Ὅταν ἔχω πολλὴν λύπην εἰς τὴν καρδίαν μου, ἐλέγχω κάμμιαν γωνίαν ὅπου νὰ εἶμαι ἐντελῶς μόνος, καὶ ἐκεῖ παίζω δι' ἐμὲ. Τότε βλέπω πολλὰ ὠραῖα πρᾶγματα εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ τὰ δράματα αὐτὰ εἶναι ὠραιότερα ἀπὸ τὰ ὄνειρα, διότι συνέχονται καὶ ἔχουν ἀκολουθίαν.

— Τότε διατί δὲν παίζετε βιολίον εἰς τοὺς δρόμους;

— Ἐπιζητᾷ κανεὶς δὲν μ' ἔδωκε.

1 Τὸ πληθυντικόν, καὶ τοὶ ὀλίγον φυσικὸν παρ' ἡμῖν, εἰν δυνατὰ ν' ἀπορῶγη ἐδῶ ἢ μεταφραστικῶς.

Ἦξευρον τί θὰ εἰπῇ νὰ παίξῃ τις, χωρὶς κανεὶς νὰ βάλῃ τὴν χεῖρα εἰς τὸ βαλάντιον.

— Καὶ σεῖς, ἠρώτησεν ὁ Ματτίας, τί κάμνετε τώρα;

Δὲν ἤξεύρω τίς πειρασμὸς παιδαριώδους κομπορρημοσύνης μοι ἐνέβαλε τὴν ἀπόκρισιν.

— Ἐγώ; Εἶμαι ἀρχηγὸς θεατρικῆς εταιρίας.

Καὶ κυρίως ἦτον ἀληθὲς τοῦτο, διότι εἶχον εταιρίαν ἢ θίασον, ὃν ἀπετέλει ὁ Κάπης· ἡ ἀλήθεια ὅμως αὕτη ἐγσιτόνευε πλησιέστατα εἰς τὸ ψεῦδος.

— Ὡ! ἂν ἠθέλετε! Εἶπεν ὁ Ματτίας.

— Τί;

— Νὰ μὲ κατατάξῃτε εἰς τὴν εταιρίαν σας.

Τότε μοι ἐπανήλθεν ἡ εὐλιχρῆνεια.

— Ἄλλὰ, εἶπον, ὅλη ἡ εταιρία μου, ἰδοὺ αὐτή. Καὶ ἔδειξε τὸν Κάπην.

— Αἱ! τί βλάπτει; Ὅθ εἴμεθα δύο. Ὡ! σὰς παρακαλῶ, μὴ μ' ἐγκαταλείπετε. Τί θέλετε νὰ γίνω; Ὅ! ἀποθάνω τῆς πείνης.

Ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης! Ὅλοι ὅσοι ἀκούουν τὴν κραυγὴν ταύτην, δὲν τὴν ἐννοοῦν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, οὐδ' εἰς τὸ ἴδιον μέρος τὴν αἰσθάνονται ἀντηχοῦσαν. Ἐγὼ τὴν ἤκουσα ἐντὸς τῆς καρδίας, διότι ἤξευρον τί ἐστὶ ν' ἀποθάνῃ τις τῆς πείνης.

— Ἦξεύρω νὰ ἐργάζομαι, ἐξηκολούθησεν ὁ Ματτίας. Πρῶτον, παίζω βιολίον, ἔπειτα ἐξαρροῦμαι, σχοινοδατῶ, διέχομαι τὰς στεφάνας, τραγωδῶ. Ὅθ ἰδῆτε· θὰ κάμνω ὅ,τι θέλετε, θὰ εἶμαι ὑπηρέτης σας, θὰ σὰς ὑπακούω. Δὲν σὰς ζητῶ χρήματα· τὴν τροφήν μου μόνον. Ἄν δὲν κάμνω καλὰ, θὰ μὲ δέρνετε· αὐτὴ θὰ εἶναι ἡ συμφωνία μας. Ὅ,τι μόνον σὰς ζητῶ, εἶναι νὰ μὴ μὲ κτυπᾷτε εἰς τὴν κεφαλὴν· καὶ τοῦτο πρέπει νὰ συμφωνηθῇ, διότι ἔχω τὴν κεφαλὴν πολὺ εὐαίσθητον ἀπὸ τὸν καιρὸν ὅταν ὁ Γαροφόλης τόσον τὴν ἐκτύπη.

Ὅταν ἤκουον τὸν δυστυχῆ Ματτίαν νὰ ὀμιλῇ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον, μ' ἤρχετο νὰ κλαύσω. Πῶς νὰ τῷ εἰπῶ ὅτι δὲν ἤμπορουν νὰ τὸν κατατάξω εἰς τὸν θίασόν μου; Ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης; Ἄλλὰ καὶ μετ' ἐμοῦ ὀλιγώτερον θὰ διέτρεχε κίνδυνον ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης παρὰ ἂν ἦτον μόνος;

Τῷ ἔδωκα τὴν ἐξήγησιν ταύτην· ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ μ' ἀκούσῃ.

— Ὁχι, εἶπε, δύο ἡμῶν δὲν ἀποθνήσκουν τῆς πείνης· ὑποστηρίζονται, βοηθοῦνται ἀμοιβαίως. Ὅστις ἔχει δίδει εἰς ἐκείνον ὅστις δὲν ἔχει.

Ἦ λέξις αὕτη ἔπαυσε τοὺς διαταγμούς μου. Ἀφ' οὗ εἶχον, ὤφειλον νὰ τὸν βοηθῆσω.

— Τότε, σύμφωνοι! τῷ εἶπον.

Εὐθὺς ἔλαβε τὴν χεῖρά μου καὶ τὴν ἐφίλησε. Τόσον δὲ ἠδέως συνεκίνησε τοῦτο τὴν καρδίαν μου, ὥστε δάκρυα ἀνέβρουσαν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου.

— Ἐλθετε, τῷ εἶπον, ἀλλ' ὡς σέντροπος, οὐχὶ ὡς ὑπέρτης μου.

Καὶ κρεμῶν τὸν τελαμῶνα τῆς ἄρπας μου εἰς τὸν ὄμιόν μου,

— Ἐμπρός! τῷ εἶπον.

Μετὰ ἐν τέταρτον δὲ τῆς ὥρας ἐξηρχόμεθα τῶν Παρισίων.

Αἱ θερμαὶ τοῦ μαρτίου ἡμέραι εἶχον ζηράνει τὰς ὁδοὺς, καὶ ἐπὶ τοῦ σκληροῦ ἐδάφους εὐκόλως ἐπειπατοῦμεν.

Ἡ ἀτμοσφαῖρα ἦτον γλυκεῖα, καὶ τοῦ ἀπριλίου ὁ ἥλιος ἔλαμπεν εἰς τὸν οὐρανὸν κυανοῦν καὶ ἀνέφελον.

Ποία δικηγορία πρὸς τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς χιόνης καθ' ἣν εἶχον εἰσέλθει εἰς τὰ Παρίσια, τὴν πόλιν ἣν ἐπὶ τοσοῦτον ἐπόθουν ὡς γῆν τῆς ἐπαγγελίας!

Παρὰ τὰς τάφους τῆς ὁδοῦ ἐφύετο ἤδη τὸ χόρτον, καὶ πολλαχοῦ ἐποικίλλετο ὑπὸ λευκανθῆμων καὶ χαμοκεράσων, ὧν τὰ ἀνθη ἐστρεφον τὰς στεφάνους αὐτῶν πρὸς τὸν ἥλιον.

Ὅτε διηρχόμεθα παρὰ τοὺς κήπους, ἐβλέπομεν τοὺς θυσσάνους τῶν συριγγίων ὑπερῶθους ἤδη ὑπὸ τὴν χλωρὰν πρασιναῖα τῶν φύλλων, καὶ ἂν ζέφυρος ὑπεκίνοι τὸν γαλινηναῖον ἀέρα, μᾶς ἐρρίπτον εἰς τὴν κεφαλήν, ὑπὲρ τὸν θριγκὸν τῶν πεπαλαιωμένων τοίχων, τὰ κίτρινα πέταλα τῶν χειράνθων.

Εἰς τοὺς κήπους, εἰς τοὺς θάμνους τῆς ὁδοῦ, εἰς τὰ μεγάλα δένδρα, πανταχοῦ ἠκούοντο πτηνὰ χαμοσύνως κελθοῦντα, καὶ ἐμπρὸς ἡμῶν αἱ χελιδόνες ἐπέτων παρὰ τὴν γῆν, κυνηγοῦσαι ἀοράτους σκνίπας.

Ἡ ὁδοιπορία ἡμῶν καλῶς ἤρχιζε, καὶ μετ' ἐμπιστοσύνης ἐδημάτιζον ἐπὶ τοῦ ἠχηροῦ τῆς ὁδοῦ ἐδάφους. Ὁ Κάπης, ὃν εἶχον ἀπολύσει τοῦ βυτηρός του, ἔτρεχε πέριξ ἡμῶν, καὶ ἐγαυγίζε τὰς ἀμάξας, καὶ ἐγαυγίζε τοὺς σωροὺς τῶν χαλίκων, καὶ ἐγαυγίζε πανταχοῦ καὶ ἄνευ λόγου, μόνον διὰ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ γαυγίζῃ, ὑπὲρ διὰ τοὺς κύνας πρέπει ν' ἀντιστοιχῇ εἰς τὴν εὐχαρίστησιν ἣν ἔχει νὰ ψάλλῃ ὁ ἄνθρωπος.

Πλησίον μου ἐπειπατοῦσε ὁ Ματτίας χωρὶς νὰ λέγῃ τίποτε, καὶ βεβαίως σκεπτόμενος. Καὶ ἐγὼ δὲ τίποτε δὲν ἔλεγον διὰ νὰ μὴ τὸν ταραττώ, καὶ διότι εἶχον καὶ ἐγὼ νὰ σκεθῶ.

Ποῦ ἐπηγαίνομεν οὕτω, τοσοῦτῳ στερότῳ βήματι;

Τὴ ἀληθῆς εἶναι ὅτι δὲν τὸ ἤξευρον, ἢ μᾶλλον ὅτι δὲν τὸ ἤξευρον παντάπασιν.

Ἐμπρὸς ἡμῶν.

Καὶ ἐπειτα;

Εἶχον ὑποσχεθῆ εἰς τὴν Λίζαν νὰ ἰδῶ τοὺς ἀδελφοὺς τῆς καὶ τὴν Στεφανῆν πρὶν τὴν μεταίδῶ τὴν ἰδίαν, ἀλλὰ δὲν εἶχον ἀναλάβει οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν περὶ τοῦ τίνα θὰ ἰδῶ πρῶτον. Τὸν Βενιαμὴν, τὸν Ἀλέξη, ἢ τὴν Στεφανῆν; Ἐδυνάμην

κατὰ προαίρεσιν ν' ἀρχίσω ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου, δηλαδὴ ν' ἀρχίσω ἀπὸ τῶν Σεβεννῶν, ἀπὸ τὴν Χαρέντης ἢ ἀπὸ τῆς Πικαρδίας.

Ἐπειδὴ ἐξῆλθον ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ μέρους τῶν Παρισίων, προφανῆς ἦτον ὅτι ὁ Βενιαμὴν δὲν θὰ εἶχε τὴν πρώτην ἐπίσκεψιν, ἀλλ' ἔμενον ἢ ἐκλογὴ μεταξὺ τοῦ Ἀλέξη καὶ τῆς Στεφανῆς.

Εἶχον δὲ καὶ λόγον δι' ἃν ἐστράφημ πρὸς μεσημβρίαν κατ' ἀρχάς, καὶ ἔχι πρὸς βορρᾶν, καὶ ἦτον οὗτος ὁ πόθος μου τοῦ νὰ ἰδῶ τὴν μάξαν Βαρβερίναν.

Ἄν πρὸ καιροῦ δὲν ὠμίλησα περὶ αὐτῆς, δὲν πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὴν εἶχον λησμονήσει ὡς ἀχάριστος.

Οὔτε πρέπει ἐπίσης νὰ μοὶ ἀποδοθῇ ἀχαριστία, διότι δὲν τῇ εἶχον γράψαι ἀπὸ τοῦ χωρισμοῦ μας.

Ποσάκις δὲν μοὶ ἐπήληθεν ἡ ἰδέα νὰ τῇ γράψω διὰ νὰ τῇ εἰπῶ· «Σ' ἐνθυμοῦμαι καὶ σ' ἀγαπῶ ἐκ βάθους καρδίας»· ἀλλ' ὁ φόθος τοῦ Βαρβερίνου, φόθος τρομερός, μ' ἐμπόδιζε πάντοτε. Ἄν τὸ γράμμα μου ὠδήγει τὸν Βαρβερίνον, καὶ μ' εὕρισκεν αὐτός, καὶ μ' ἐλάμβανεν ὀπίσω! Ἄν μ' ἐπώλει πάλιν εἰς ἄλλον Βιτάλην, ὅστις δὲν θὰ ἦτον ὁ Βιτάλης! Ἀναμφιβόλως εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὰ κάμῃ ὅλ' αὐτὰ. Καὶ ταῦτα ἀναλογιζόμενος, ἐπροτίμων νὰ ὑποστῶ τὴν κατηγορίαν ἀγνωμοσύνης μᾶλλον, παρὰ νὰ ὑποπέσω αὐθις ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του, ἂν μεταχειρίζετο τὴν ἐξουσίαν ταύτην εἴτε ὅπως μὲ μεταπωλήσῃ, εἴτε ὅπως μ' ἀναγκάξῃ νὰ ἐργάζωμαι ὑπ' αὐτόν. Ν' ἀποθάνω μᾶλλον, — ν' ἀποθάνω τῆς πείνης, — παρὰ νὰ ἐκτεθῶ εἰς τοιοῦτον κίνδυνον, οὐ καὶ ἡ ἰδέα μόνον μὲ καθίστα ἀνάνδρον.

Ἄλλ' ἂν δὲν ἐτόλμησα νὰ γράψω εἰς τὴν μάξαν Βαρβερίναν, ἐνόμισα ὅτι, ἔχων ἤδη τὴν ἐλευθερίαν νὰ πηγαίνω ὅπου θέλω, ἠμπόρουν νὰ δοκιμάσω νὰ τὴν ἰδῶ. Καὶ προσέτι, ἀπ' οὐ προσέλαθον τὸν Ματτίαν «εἰς τὸν θίασόν μου», ἐρρόνουν ὅτι τοῦτο δὲν παρίστα πολλὰς δυσκολίας· διότι ἠμπόρουν νὰ σταίλω τὸν Ματτίαν ἐμπρὸς, ἐγὼ δὲ νὰ μείνω ὀπίσω προφυλαττόμενος. Ἐκεῖνος ἐλθὼν εἰς τῆς μάνας Βαρβερίνας, ἠμπόρει ὑπὸ οἶαν δῆποτε πρόφασιν νὰ τὴν προκαλέσῃ νὰ ὀμιλήσῃ, καὶ ἂν μὲν τὴν εὕρισκε μόνην, νὰ τῇ διηγηθῇ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐπειτα νὰ ἐλθῇ νὰ μὲ πληροφορήσῃ, καὶ οὕτως εἰσηρχόμην τότε εἰς τὴν οἰκίαν ὅπου εἶχε διέλθει ἡ παιδικὴ ἡλικία μου, καὶ ἐρρίπτομην εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἀγαπητῆς παρμάνας μου. Ἄν ὅμως ὁ Βαρβερίνος ἦτον ἐκεῖ, τότε εἰχίται παρὰ τῆς μάνας Βαρβερίνας νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς ἄλλο τι μέρος προσδιορισμένον, καὶ ἐκεῖ τὴν ἐνηγκαλιζόμεν.

Ταῦτα ἐσχεδιάζον μεταξὺ περιπατῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἔμενον σιωπηλῶς. Μόλις ἐπήκει ὅλη μου ἡ προσοχὴ, ὅλη μου ἡ ἐπιμέλεια εἰς μελέτην ζητήματος τόσοσπονδαίου.

Δὲν ἤρκει τῷ ὄντι μόνον νὰ σκεθῶ ἂν ἤμ-

παρῶ νὰ ὑπάγω νὰ ἐναγκαλισθῶ τὴν μάξαν Βαρβερίναν, ἀλλ' ἀκόμη ἔπρεπε νὰ ἐξετάσω καὶ ἂν καθ' ὁδὸν θὰ εὕρισκομεν πόλεις καὶ χωρία ὅπου νὰ ἔχωμέν τινα εἰσπράξεων πιθανότητα.

Πρὸς τοῦτο τὸ καλῆτερον ἦτον νὰ συμβουλεύθῶ τὸν χάρτην μου.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ἤμεθα ἔξω, εἰς τὴν πεδιάδα, καὶ ἐδυνάμεθα ἀρίστα νὰ μείνωμεν ὀλίγον εἰς σωρὸν χαλίκων, χωρὶς φόβου νὰ μᾶς ἐνοχλήσῃ κανεὶς.

— Ἐδῶ, εἶπον εἰς τὸν Ματτίαν, δυνάμεθα ἴσως ὀλίγον ν' ἀναπαυθῶμεν;

— Θέλετε νὰ ὀμιλήσωμεν;

— Ἐχετε τίποτε νὰ μ' εἰπῆτε;

— Ἦθελον νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μοὶ λέγητε σὺ.

— Πολὺ καλὰ· θὰ λέγομεν λοιπὸν σὺ ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον.

— Σεὶ θὰ τὸ λέγετε, ἔχι καὶ ἐγώ.

— Σὺ καθὼς καὶ ἐγώ. Τὸ διατάττω, καὶ ἂν δὲν μὲ ὑπακούσῃς, κτυπῶ.

— Κτύπα, καλὰ· ὅμως ἔχι εἰς τὴν κεφαλήν.

Καὶ ἐγέλασε γέλωτα ἀγαθὸν καὶ εὐκρινῆ, δείξας ὄλους τοὺς τοὺς ὀδόντας, στίλβοντας καταλεύκους εἰς τὸ ἠλιοκάεσ πρόσωπόν του.

Εἶχομεν καθῆσει, καὶ ἐκ τοῦ σάκκου μου εἶχον λάβει τὸν χάρτην, καὶ τὸν ἐξέτεινα εἰς τὰ χόρτα. Καὶ μ' ἐχρημάσθη μὲν ὀλίγος καιρὸς ὡς νὰ τὸν ἐνοήτῳ· ἀλλὰ τέλος πάντων κατῴρωσα νὰ διαγράψω τὸ δρομολόγιον· Κορβέλ, Φονταίνεβλώ, Μονταργίς, Γεῖν, Βούργην, Σαιν-Αμάνδ, Μονλυπῶν. Ἦτον λοιπὸν δυνατὸν νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὸ Χαβανόν, καὶ ἂν αἱ περιστάσεις μᾶς ἦσαν ὀλίγον εὐνοϊκαί, ἦτον δυνατὸν νὰ μὴ ἀποθάνωμεν τῆς πείνης καθ' ὁδόν.

— Τί πράγμα εἶναι τοῦτο; μ' ἠρώτησεν ὁ Ματτίας, δεικνύων τὸν χάρτην μου.

Τῷ ἐξήγησα τότε τί ἐστὶ χάρτης, καὶ εἰς τί χρησιμεύει, ἐπαναλαθὼν σχεδὸν ὅσα μοὶ εἶχεν εἰπεῖ ὁ Βιτάλης, ὅταν μοὶ ἔδωκε τὸ πρῶτον μάθημα τῆς γεωγραφίας.

Μὲ ἤκουσε δ' ἐκεῖνος μετὰ προσοχῆς, τὸ βλέμμα του εἰς τὸ βλέμμα μου ἔχων προσηλωμένον.

— Τότε ὅμως πρέπει νὰ ἤξεύρῃ τις ν' ἀνγκινώσῃ.

— Βεβαίως. Δὲν ἤξεύρεις ν' ἀνγκινώσῃς, σὺ;

— Ὅχι.

— Θέλεις νὰ μάθῃς;

— Ὁ! νὰί, ἐπιθυμῶ πολὺ.

— Θὰ σὲ διδάξω.

— Εἰς τὸν χάρτην ἠμπορεῖς νὰ εὕρῃς τὸν δρόμον ἀπὸ Γισὸρ εἰς Παρίσια;

— Βεβαίως· εἶν' εὐκολώτατον.

Καὶ τῷ τὸν εἰδείξα.

Κατ' ἀρχάς δὲν ἤθελε νὰ πιστεύσῃ ὅτι τῷ ἔλεγον, ὅτε διὰ μίαν κινήσεως τοῦ δακτύλου ἤλθαν ἀπὸ Γισὸρ εἰς Παρίσια.

— Ἦλθα παρὸς ἀπ' ἐκεῖ, εἶπε, καὶ ἤξεύρω ὅτι εἶναι πολὺ περισσότερος δρόμος.

Τότε τῷ ἐξήγησα ὅπως ἠδυνάμην, δηλαδὴ ἔχι πολὺ εὐκρινῶς, πῶς σημειοῦνται εἰς τὸν χάρτην αἱ ἀποστάσεις· καὶ μὲ ἤκουε μὲν, ἀλλὰ δὲν ἐφαίνετο πολὺ πεπεισμένος περὶ τῆς ἀκριβείας τῆς ἐπιστήμης μου.

Ἐπειδὴ εἶχον ἀνοίξει τὸν σάκκον μου, μοὶ ἤλθεν ἡ ἰδέα νὰ ἐπιθεωρήσω τὰ περιεχόμενά του, θέλων προσέτι καὶ νὰ ἐπιδείξω τὰ πλοῦτη μου εἰς τὸν Ματτίαν, καὶ τὰ ἠπλωσα ὅλα εἰς τὰ χόρτα.

Εἶχον τρία πάνινα ὑποκάμισα, τρία ζεύγη κάλτας, πέντε μανδύλια, ὅλα εἰς ἀρίστην κατάστασιν, καὶ ἐν ζεύγος ἐμβάδας, ὀλίγον τετριμμένας αὐτάς.

Τὸν Ματτίαν ἐθάμβωσεν ἡ πολυτέλειά μου.

— Καὶ σὺ τί ἔχεις; τὸν ἠρώτησα.

— Ἐγὼ τὸ βιολίον μου, καὶ ὅ,τι φορῶ.

— Καλὰ λοιπὸν, τῷ εἶπον, θὰ μοιρασθῶμεν, ὡς πρέπει, ἀπ' οὐ εἴμεθα σύντροφοι. Θὰ ἔχῃς δύο ὑποκάμισα, δύο ζεύγη κάλτας καὶ τρία μανδύλια. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι δίκαιον ὅλα νὰ τὰ μοιράζωμεν, θὰ φέρωμεν τὸν σάκκον μου εἰς τοὺς ὤμους μίαν ὥραν σὺ καὶ μίαν ἐγώ.

Ὁ Ματτίας ἤθελε ν' ἀρνηθῇ, ἀλλ' εἶχον ἤδη λάβει τὴν ἔξιν τοῦ διατάττειν, ἦτις, πρέπει νὰ τ' ὀμολογήσω, μοὶ ἐφαίνετο πολὺ εὐχάριστος, καὶ τῷ ἀπηγόρευσα ν' ἀποκριθῇ.

Εἰς τὰ ὑποκάμισά μου εἶχον θέσει καὶ τὴν βαπτικὴν θήκην τῆς Στεφανῆς, καὶ μικρὸν κουτίον περιέγον τὸ βόδιον τῆς Λίζας. Ὁ Ματτίας ἠθέλησε ν' ἀνοίξῃ τὸ κουτίον τοῦτο, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπέτρεψα, καὶ τὸ ἔβαλα πάλιν εἰς τὸν σάκκον, χωρὶς οὐδ' ἐγὼ νὰ τὸ ἀνοίξω.

— Ἄν θέλῃς νὰ μ' εὐχαριστήσῃς, τῷ εἶπον, ποτὲ μὴ ἐγγίξῃς αὐτὸ τὸ κουτίον. Εἶναι δῶρον.

— Καλὰ, μοὶ εἶπε. Σ' ὑπόσχομαι ποτὲ νὰ μὴ τὸ ἐγγίσω.

Ἀφ' οὗτο ἀνέλαθον τὴν προβειάν καὶ τὴν ἄρπην μου, ἐν πρᾶγμα μ' ἐστενοχώρει πολὺ, αἱ περισκελίδες μου· μοὶ ἐφαίνετο ὅτι καλλιτέχνης δὲν πρέπει νὰ φορῇ περισκελίδας μακράς. Περουσιαζόμενος εἰς τὸ δημόσιον, ἔπρεπε νὰ ἔχω βρακίον κοντὸν καὶ κάλτας μακράς, εἰς αἷς νὰ σταυρώνονται καθ' ὅλον τὸ μήκος ταινίαι ποικιλόχροισι. Περισκελίδες ἤρμοζον εἰς κηπουρόν· ἀλλὰ σήμερον ἤμην καλλιτέχνης.

Ὅτε τις ἔχη ἰδέαν τινὰ, καὶ εἶναι καὶ αὐτεξούσιος, ταχέως τὴν φέρει εἰς ἐκτέλεσιν. Ἦναι δὲ λοιπὸν τὴν θήκην τῆς Στεφανῆς, καὶ ἐπῆρα τὴν ψαλλίδα τῆς.

— Ἐν ᾧ διορθῶναι τὰς περισκελίδας μου, εἶπον εἰς τὸν Ματτίαν, θέλεις νὰ μοὶ δείξῃς πῶς παίζεις βιολίον;

— Ὁ! εὐχαρίστως.

Καὶ λαθὼν τὸ βιολίον μου, ἤρχισα νὰ παίζῃ.

Ἐν τούτοις ἐγὼ ἐβύθισα γενναίως τὴν ψαλλίδα εἰς τὰς περισκελίδας ὀλίγον κάτω τῶν γονάτων, καὶ ἤρχισα νὰ κόπτω τὸ ὄρασμα.

Ἦσαν ὁμοῦς ὠραῖαι περισκελίδες, στακτεραὶ ὡς καὶ τὸ ἔνδυμα καὶ ὁ ὑπενδύτης μου, καὶ τὰς εἶχον λάβει μετὰ μεγίστης χαρᾶς, ὅταν μοι τὰς ἔδωκεν ὁ πατήρ. Δὲν ἐνόμιζον ὁμοῦς ὅτι τὰς βλέπω ὅτε τὰς ἔκοπτον οὕτως ἐξ ἐναντίας.

Κατ' ἀρχὰς ἤκουον τὸν Ματτίαν, κόπτων τὰς περισκελίδας μου· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἔπαυσα νὰ κόπτω, καὶ ἤκουον ἐκπεπληγμένους καὶ προσετιτικούς. Ὁ Ματτίας ἐπαίξε σχεδὸν τόσον καλῶς ὅσον ὁ Βιτάλης.

— Καὶ ποῖος σ' ἔμαθε νὰ παίξης βιολίον; τῷ εἶπον χειροκροτῶν αὐτόν.

— Κάνεις, ὀλίγον ὄλοι, καὶ πρὸ πάντων μόνος μου, ἐργαζόμενος.

— Καὶ τὴν μουσικὴν τίς σοὶ τὴν ἐδίδαξε;

— Δὲν ἤξεύρω μουσικὴν. Παίζω ὅ,τι ἀκούσω.

— Θὰ σοὶ τὴν διδάξω ἐγώ.

— Ἡξεύρεις λοιπὸν ὅλα τὰ πράγματα;

— Ἐννοεῖται, ἀφ' οὗ εἶμαι ἀρχηγὸς θιάσου.

Ὅστις εἶναι καλλιτέχνης ἔχει καὶ φιλαυτίαν ὀλίγην πάντοτε. Ἠθέλησα νὰ δεῖξω εἰς τὸν Ματτίαν ὅτι καὶ ἐγὼ ἤμην μουσικός.

Ἐπῆρα λοιπὸν τὴν ἄρπαν μου, καὶ ἀμέσως διὰ νὰ προσενήσω τὴν μεγαλητέραν ἐντύπωσιν, ἤρχισα νὰ ψάλλω τὸ περίφημον ᾠσμὰ μου·

«Κλειετὸ παράθυρο, σκληρὴ παρθένα»

καὶ τότε, ὡς εἶναι πρέπον μεταξὺ καλλιτεχνῶν, ὁ Ματτίας μοὶ ἀπέδωκε τὴν φιλοφροσύνην διὰ χειροκροτήσεων. Ἐίχε μέγα προτέρημα, εἶχον μέγα προτέρημα· ἤμεθα ἄξιοι ὁ εἰς τοῦ ἄλλου.

Δὲν ἐδυνάμεθα ὁμοῦς νὰ μείνωμεν ἐκεῖ ἀνταγωνισμένοι πάντοτε, καὶ ἔπρεπε, ἀφ' οὗ ἐπαίξαμεν μουσικὴν δι' ἡμᾶς, πρὸς ἰδίαν μας εὐχαρίστησιν, νὰ παίξωμεν καὶ διὰ τὸ δειπνόν μας καὶ διὰ τὸ κατάλυμα.

Ἐκλεισα λοιπὸν τὸν σάκκον μου, καὶ ὁ Ματτίας τὸν ἐφορτώθη.

Ἐμπρὸς εἰς τὴν κεκοινωνημένην ὁδόν! Ἐπρόκειτο νὰ σταθῶμεν εἰς τὸ πρῶτον χωρίον ὃ θ' ἀπαντήσωμεν, καὶ νὰ δώσωμεν παράστασιν, τὴν «ἐναρκτήριον τοῦ θιάσου τοῦ Ῥεμῆ».

— Μάθε με τὸ ᾠσμὰ σου, εἶπεν ὁ Ματτίας· θὰ τὸ τραγουδῶμεν συμφώνως, καὶ πιστεύω ὅτι θὰ ἡμπορῶ μετ' ὀλίγον νὰ σὲ συνοδεύω διὰ τοῦ βιολίου. Θὰ εἶναι πολὺ ὠραῖον.

Βεβαίως πολὺ ὠραῖον θὰ ἦτον, καὶ ἡ «ἐντιμος βμήγυρις» θὰ εἶχε λιθίνην τὴν καρδίαν ἂν δὲν μᾶς ἐφόρτωνεν ὄβολους.

Τοῦτο τὸ δυστύχημα δὲν τὸ εἶχομεν. Ἐν ᾧ ἐφθάνομεν εἰς ἓν χωρίον κείμενον ἐπέκεινα τῆς Ἐβρακιοπόλεως (Βιλλεζούφ), καὶ ἤρχισαμεν ἤδη νὰ ἐρευνῶμεν ποῦ νὰ εὕρωμεν θέσιν κατάλληλον διὰ τὴν παράστασιν ἡμῶν, διήλλομεν ἐμπρὸς τῆς αὐλαίας πύλης μᾶς ἀγοραίας, καὶ εἶδομεν τὴν αὐ-

λὴν πλήρη ἀνθρώπων ἐροτασίμως ἐνδεδυμένων, οἵτινες ὄλοι ἐφερον ἀνοδοδέσμας, ἀφ' ὧν ἐκρέμαντο πάμπολλαι ταινίαι, καὶ οἱ μὲν ἄνδρες τὰς εἶχον εἰς τὴν κουμδότηριαν τοῦ ἐνδύματος, αἱ δὲ γυναῖκες εἰς τὸ στῆθος. Πολλὴ διορατικότης δὲν ἐχρειάζετο διὰ νὰ ἐνοήσωμεν ὅτι ἦτον γάμος.

Ἡ ἰδέα μοὶ ἐπῆλθε τότε ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θὰ νῆχαριστοῦντο ἴσως ἂν εἶχον ὀλίγην μουσικὴν διὰ νὰ χορεύσουν, καὶ ἀμέσως εἰσῆλθον εἰς τὴν αὐλήν, ἔχων κατόπιν μου τὸν Ματτίαν καὶ τὸν Κάπην· ἔπειτα δὲ, τὸν πῖλον ἔχων εἰς τὴν χεῖρα, καὶ εὐγενῶς χαιρετίσας (τὸν μεγαλοπρεπῆ χαιρετισμὸν τοῦ Βιτάλη), ἀπυθύνουσα τὴν πρότασίν μου εἰς τὸν πρῶτον ἦν εὖρον ἐμπρὸς μου.

Ἦτον δ' ὁ πρῶτος οὕτως εἰς εὐσαρκος νεανίας, οὗ τὸ κεραμόχρουν πρόσωπον περιέβαλλον ὑψηλὰ ὄρθια περιλαίμια, πριονίζοντα τ' αὐτία του. Εἶχε δὲ τὴν ἔκφρασιν προσηνῆ καὶ καλόγνωμον.

Καὶ εἰς ἐμὲ μὲν δὲν ἀπεκρίθη· ἀλλὰ μεταστραφείς ὡς μονοκόμματος πρὸς τοὺς πανηγυρίζοντας, διότι τὸ ἔνδυμά του, νέον ἐκ στιλπνοῦ στερεοῦ ὑφάσματος, τῷ ἐδυσκόλευε προφανῶς τὰ κινήματα, ἔχωσε δύο δάκτυλα εἰς τὸ στόμα του, καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ ὀργάνου τόσον ροβερὸν ἐξέπεμψε συριγγόν, ὥστε ὁ Κάπης ἐτρόμαξε.

— Αἱ σεῖς ἐκεῖ, ἐφώναζε, τί λένε διὰ ὀλίγη μουσικὴ; Νὰ ποῦ μᾶς ἤλθαν βιολιά.

— Ναί, ναί, μουσικὴ, μουσικὴ, ἔκραζαν φωναὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν.

— Τοποθετηθῆτε διὰ τὸν ἀντίχορον.

Ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν τὰ ζεῦγη τῶν χορευτῶν ἔλαβον τὰς θέσεις των εἰς τὴν αὐλήν· δι' ἃ τρομάξασαι ἔφυγον αἱ θρονίαις.

— Ἐπαίξεις ποτὲ ἀντίχορον; ἠρώτησα τὸν Ματτίαν Ἰταλιστὶ καὶ κρυφίως, διότι ἤμην οὐκ ὀλίγον ἀνήσυχος.

— Ναί.

Καὶ εἰς τὸ βιολίον μοὶ ἔδειξε ποῖον. Κατ' εὐτυχίαν συγκυρίαν τὸν ἐγνώριζον καὶ ἐγώ. Ἐσώθημεν!

Ἀπὸ ἀχυρῶνα λοιπὸν ἔσυραν ἄμαξαν ἐκ τῶν φορητῶν, τὴν ἔθεσαν εἰς τρίποδας, καὶ μᾶς ἀνεβίβασαν εἰς αὐτήν.

Ἄν καὶ ποτὲ δὲν εἶχομεν παίξει ὁμοῦ, ὁ Ματτίας καὶ ἐγώ, τὸν ἀντίχορον ὁμοῦς ἀρκετὰ καλῶς τὸν κατορθώσαμεν. Ἀληθῆς ὁμοῦς καὶ ὅτι ἐπαίξομεν δι' ἀκοῆς οὔτε πολὺ λεπτὰς οὔτε πολὺ δυσκόλους.

— Κάνενας σας ἔξυρει νὰ παίξη τὸν ζουρνά; ἠρώτησεν ὁ χονδρὸς μου κεραμοπρόσωπος.

— Ἐγώ, ἀπεκρίθη ὁ Ματτίας· ὁμοῦς δὲν ἔχω.

— Θὰ σὲ φέρω ἐγώ. Καλὸ τὸ βιολί, μὰ ἴσάν κάπως ἀνούσιο.

— Παίξεις λοιπὸν καὶ τὸν εὐθύαυλον; ἠρώτησα τὸν Ματτίαν, ὁμιλῶν πάντοτε τὴν Ἰταλικὴν.

— Καὶ τὸν αὐλόν, καὶ τὸν πλαγίαυλον, καὶ τὴν σάλπιγγα, καὶ ὅ,τι παίζεται.

Τῷ ὄντι ἦτον πολὺτιμος νέος ὁ Ματτίας.

Μετ' ὀλίγον ἔφεραν τὸν εὐθύαυλον, καὶ ἤρχισαμεν πάλιν νὰ παίζωμεν ἀντιχόρους, πόλικας, τροβίλους, πρὸ πάντων ὁμοῦς ἀντιχόρους.

Οὕτως ἐπαίξομεν μέχρι τῆς νυκτός, χωρὶς οἱ χορευταὶ νὰ μᾶς ἀφήσωσι ν' ἀναπνεύσωμεν. Δι' ἐμὲ ἦτον ἀδιάφορον διὰ τὸν Ματτίαν ὁμοῦς ἦτον σπουδαῖον, διότι ἐκεῖνος εἶχε τὸ ἐπίπονον μέρος, ἐξητηλημένος μάλιστα ὡς ἦτον διὰ τὴν ὀδοιπορίαν καὶ τὰς στερήσεις. Ἐνίοτε τὸν ἔβλεπον νὰ ὄχοιζέ ὡς ἂν ἐμελλε νὰ λιποθυμήσῃ, καὶ ὁμοῦς ἐξήκολούθει νὰ παίξῃ, φουσῶν ὅσον ἠδύνατο εἰς τὸν γειωτῆρά του.

Εὐτυχῶς τὴν ἀγρότητα του παρετήρησε πλὴν ἐμοῦ καὶ ἡ νύμφη.

— Φθάνει πλέον, εἶπεν. Ὁ μικρὸς ἐκεῖνος ἀπέκαμε. Τώρα τὸ χεῖρ' εἰς τὸ βιολάντιον διὰ τοὺς μουσικούς.

— Ἄν θέλητε, εἶπεν, θὰ στείλω τὸν ταμίαν μας νὰ ἐβγάλῃ δίσκον.

Καὶ ταῦτα λέγων, ἔβριψα τὸν πῖλον μου εἰς τὸν Κάπην, αὐτὸς δὲ τὸν ἤρπασεν πετακτὸν εἰς τοὺς ὀδόντας.

Πολὺ ἤρσασκε καὶ ἐχειροκροτεῖτο ἡ χάρις μεθ' ἧς ἐχαίρετα ὅταν τῷ ἐδίδον· τὸ καλῆτερον δὲ δι' ἡμᾶς, ὅτι τῷ ἐδίδον πολλὰ χρήματα. Παρακολούθων αὐτόν, ἔβλεπον λευκὰ νομίσματα νὰ πίπτουν εἰς τὸν πῖλον· τελευταῖος δ' ἔβριψεν εἰς αὐτόν ὁ νυμφίος, καὶ τὸ δῶρον του ἦτον ἓν πεντάδραχμον.

Τί θησαυρὸς! Καὶ δὲν ἤρκεσε τοῦτο· μᾶς προσεκάλεσαν καὶ νὰ φάγωμεν εἰς τὸ μαγειρεῖον, καὶ μᾶς ἔδωκεν νὰ κοιμηθῶμεν εἰς τὸν ἀχυρῶνα. Τὴν ἐπαύριον, ὅτε ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τῆς φιλοξένου ταύτης οἰκίας, εἶχομεν κεφάλαιον εικοσιοικτῶ δραχμῶν.

— Εἰς σὲ ὀφείλονται ταῦτα, φίλτατέ μοι Ματτία, εἶπεν εἰς τὸν σύντροφόν μου· χωρὶς σοῦ δὲν θὰ ἡμπορούην νὰ ἀποτελέσω ὀρχήστραν.

Καὶ τότε μοὶ ἐπῆλθεν εἰς τὴν μνήμην λέξις ἣν μοὶ εἶχεν εἰπεῖ ὁ πατήρ· Ἀκίνοξ, ὅτε εἶχον ἀρχίσει νὰ δίδω μαθήματα εἰς τὴν Λίξαν, ἀποδεικνύουσα μοὶ ὅτι ἡ ἀγαθοεργία πάντοτε ἀνταμειβεταί.

— Τὸ νὰ σὲ συμπαράλαβω εἰς τὸν θιάσον μου δὲν ἦτον ἡ μεγαλητέρα ἀνοησία ἣν ἔπραξα εἰς τὸν βίον μου.

Ἐχόντες εικοσιοικτῶ δραχμὰς εἰς τὸ βιολάντιον, ἤμεθα ἄρχοντες, καὶ ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς Κορβέιλ, ἐδυνήθη, χωρὶς πολὺ νὰ βίφοκινδυνεύσω, νὰ τολμήσω τινὰς ἀγορὰς πραγμάτων ἃ ἐνόμιζον ἀναπόφευκτα. Ἠγόρασα πρῶτον παρὰ παλαιοπώλου τινὸς εὐθύαυλον, διὰ τρεῖς μόνον δραχμὰς. Ἐννοεῖται ὅτι ἐπὶ τῇ τιμῇ ταύτῃ οὔτε νέος ἦτον οὔτε ὠραῖος. Ἀλλὰ καθαρισθεὶς ὀλίγον, ἐδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ. Ἐπειτα ἐπρομηθεύθη ἐρυθρὰς ταινίας διὰ τοὺς πόδας μας· καὶ τέλος καὶ ἀπρηχαιωμένοι στρατιωτικὸν σάκκον διὰ τὸν Ματτίαν, διότι ὀλιγότερον κοπιαστικὸν μᾶς ἦτον νὰ

ἔχομεν εἰς τοὺς ὄμους ἓνα σάκκον ἐλαφρόν, παρὰ νὰ φορτωνώμεθα ἀλληλοδιαδόχως σάκκους βαρεῖς. Διανέμοντες εἰς δύο ὄλον τὸ ἔχειν μας, θὰ ἤμεθα εὐκινήτεροι.

Ὅτε ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Κορβέιλ, ἤμεθα τῷ ὄντι εἰς καλὴν κατάστασιν. Εἶχομεν πληρώσει ὅ,τι ἠγοράσαμεν, καὶ τριάκοντα δραχμὰι μετρηταὶ ἐπλήρουν τὸ βιολάντιον ἡμῶν, διότι αἱ παραστάσεις μᾶς ἀπέφερον κέρδη. Εἶχομεν δὲ οὕτω διατάξει τὰ τῶν παραστάσεων ἡμῶν, ὥστε ἐδυνάμεθα πολλὰς ἡμέρας νὰ μείνωμεν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος χωρὶς πολὺ νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν ὅ,τι ἀπαξ παριστῶμεν. Ἐν γένει δὲ, τόσον καλῶς συνενοούμεθα ὁ Ματτίας καὶ ἐγώ, ὥστε ἤμεθα ἤδη σχεδὸν ὡς δύο ἀδελφοί.

— Ἡξεύρεις, ἔλεγεν ἐνίοτε γελῶν, ἀρχηγὸς ἐταιρίας, ὡς σὺ, ὅστις δὲν κτυπᾷ, εἶναι πολὺ ὠραῖον.

— Λοιπὸν εὐχαριστεῖσαι;

— Ἄν εὐχαριστοῦμαι; Πρώτη φορά τῆς ζωῆς μου, ἀφ' οὗ ἐφυγα ἀπὸ τὴν πατρίδα, ὅπου δὲν ἐπιθυμῶ τὸ νοσοκομεῖον.

Ἡ εὐμερία μας δὲ αὕτη μοὶ ἐνέπνευσεν ἰδέας φιλοδόξους.

Ἀφ' οὗ ἐγκατελίπομεν τὸ Κορβέιλ, διηυθύνθημεν πρὸς Μονταργίς, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς πρὸς τὴν μάναν Βαρβερίαν.

Νὰ υπάγω ἤθελον εἰς τὴν μάναν Βαρβερίαν καὶ νὰ τὴν ἐναγκαλισθῶ διὰ νὰ πληρώσω τὸν φόρον τῆς εὐγνωμοσύνης μου πρὸς αὐτήν· ἀλλ' ἡ πληρωμὴ αὕτη ἦτον πολὺ πενιχρὰ καὶ πολὺ εὐθνή.

Ἄν τῇ ἔφερον τίποτε!

Τώρα ἤμην πλούσιος· τῇ ὄφειλον ἓν δῶρον.

Ἄλλὰ τί δῶρον νὰ τῇ φέρω;

Πολὺν καιρὸν δὲν ἐσκέφθη. Ἐν πρὸ πάντων θὰ τὴν καθίστα εὐτυχῆ, ὅχι μόνον διὰ τὸ παρὸν, ἀλλὰ καὶ δι' ὄλον τὸ γῆρας τῆς, ἂν τῇ ἐδίδον— μίαν ἀγελάδα, εἰς ἀντικατάστασιν τῆς Κοκκίνας.

Πόση χαρὰ διὰ τὴν μάναν Βαρβερίαν ἂν ἡμπορούην νὰ τῇ δώσω μίαν ἀγελάδα, καὶ προσέτι πόση χαρὰ καὶ δι' ἐμὲ!

Πρὶν φθάσω εἰς Καθανόν, θὰ ἠγόραζον μίαν ἀγελάδα, καὶ ὁ Ματτίας σύρων αὐτήν κατόπιν του διὰ βυτῆρος, θὰ εἰσῆρχετο εἰς τὴν αὐλήν τῆς μάνας Βαρβερίνας. Ἐννοεῖται, ὁ Βαρβερίνος δὲν θὰ ἦτον ἐκεῖ.— Μάνα Βαρβερίνα, θὰ ἔλεγεν ὁ Ματτίας, σοὶ φέρω μίαν ἀγελάδα.— Ἀγελάδα! Ἀπατᾷσαι, παιδάκι μου.— Καὶ θὰ ἐστῆναξεν.— Διόλου, κυρία. Εἶσθε ἡ κυρία Βαρβερίνα, εἰς Καθανόν; Ναί; Λοιπὸν εἰς τὴν κυρίαν Βαρβερίαν μ' ἐπρόσταξεν ἓνα βασιλόπουλον (καθὼς εἰς τὰ παραμύθια) νὰ φέρω αὐτήν τὴν ἀγελάδα καὶ νὰ τὴν προσφέρω ἐκ μέρους του.— Ποῖον βασιλόπουλον;— Τότε θὰ ἐραυνώμην, θὰ ἐβρίπτωμην εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μάνας Βαρβερίνας, καὶ μετὰ τοὺς ἐναγκαλισμοὺς, θὰ ἐμαγειρεύομεν λαλαγίτας

καὶ τηγανίτας, καὶ θὰ τοὺς ἐτρώγομεν ἡμεῖς οἱ τρεῖς καὶ ὅχι ὁ Βαρθερίνος, ὡς ἐκείνην τὴν ἡμέραν, τὴν τρίτην τῆς ἀποκρέως, ὅταν ἐπέστρεψε καὶ ἀναποδογύρισε τὸ τηγανιὸν μας, καὶ ἔρριψε τὸ βούτυρον μας εἰς τὸ κρομμυδοζέον του.

Τί λαμπρὸν ὄνειρον! ἀλλὰ πρὸς πραγματοποίησίν του ἔπρεπε νὰ ἡμπορῶ ν' ἀγοράσω τὴν ἀγελάδα.

Πῶσα ἔπρεπε νὰ δώσω διὰ τὴν ἀγελάδα; Ἰδέαν δὲν εἶχον. Πολλὰ βεβαίως, πάρα πολλὰ ἄλλα πόσα;

Καὶ δὲν ἤθελον ἀγελάδα πολὺ μεγάλην, πολὺ χονδρὴν πρῶτον, διότι ὅσον χονδρότεροι αἱ ἀγελάδες, τόσον περισσοτέρα καὶ ἡ τιμὴ των ἔπειτα, ὅσον εἶναι μεγαλύτεραι, τόσον περισσοτέραν τροφήν χρειάζονται, καὶ δὲν ἤθελον τὸ δῶρόν μου νὰ φέρῃ στενοχωρίαν εἰς τὴν μάναν Βαρθερίναν.

Τὸ πρῶτον ἀναγκαῖον λοιπὸν τώρα ἦτον νὰ μάθωμεν τὴν τιμὴν τῶν ἀγελάδων, ἢ μᾶλλον ἀγελάδος τοιαύτης ὁποῖαν τὴν ἤθελον.

Εὐτυχῶς δύσκολον τοῦτο δὲν μοι ἦτον, διότι, περιφερόμενοι εἰς τὰς μεγάλας ὁδοὺς, μένοντες τὰς ἐσπέραις εἰς τὰ ξενοδοχεῖα, ἤμεθα εἰς σχέσεις μετὰ βουκόλων καὶ ζωεμπόρων. Εὐκόλον λοιπὸν ἦτον νὰ τοὺς ἐρωτήσω περὶ τῆς τιμῆς τῶν ἀγελάδων.

Ἀλλὰ τὴν πρώτην φορὰν ὅταν ἀπέτεινα εἰς ἓνα βουκόλον τὴν ἐρώτησιν ταύτην, ἐλκυσθεὶς ὑπὸ τῆς ἀγαθῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ἐξεκαρδίσθη αὐτὸς γελῶν.

Ἐπειτα δ' ἐξηπλώθη ἀνάσκελα εἰς τὸ καθισμά του, καὶ ἐκτύπα μεγάλας γρονθίας εἰς τὴν τράπεζαν ἔπειτα δὲ, κράζας τὸν ξενόδοχον,

— Ἡξεύσεις, τῷ εἶπε, τί μ' ἐρωτᾷ ὁ μικρὸς αὐτός; Τί πρέπει νὰ πληρώσῃ διὰ μίαν ἀγελάδα, ὅχι πολὺ μεγάλην, ὅχι πολὺ χονδρὴν, μίαν καλὴν ἀγελάδα. Πρέπει νὰ ἤξεύρῃ καὶ τέχναις;

Καὶ οἱ γέλωτες ἤρχισαν πάλιν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν μ' ἐζάλισε.

— Πρέπει νὰ διδῇ καλὸν γάλα καὶ νὰ μὴ τρώγῃ πολὺ.

— Καὶ ν' ἀφίρῃ νὰ τὴν σύρῃ μὲ τὸ σχοινί εἰς τοὺς μεγάλους δρόμους καθὼς τὸ συλὶ σου;

Ἀφοῦ δ' ἐξήντησεν ὅλας τὰς ἀστείότητάς του καὶ ἐπέδειξεν ἀκούοντως ὅλην τὴν εὐφυΐαν του, ἠθέλησε τέλος νὰ δοιλήσῃ σπουδαίως, καὶ νὰ προβῇ ἀκόμη καὶ εἰς συζήτησιν.

Ἔβλεπον ἔντελώς ὅ, τι μοι ἐχρειάζετο, μίαν ἀγελάδα ἡμερῆν, δίδουσαν γάλα πολὺ, γάλα λαμπρὸν ὡς ἀφρόγαλα, ἀγελάδα ἣτις σχεδὸν δὲν ἔτρωγε. Ἄν ἤθελον ν' ἀραδειάσω εἰς τὴν τράπεζαν ἐπτάμισυ χρυσᾶ εἰκοσάδραχμα, ἢ, ἂν δὲν μ' εὕρισκοντο, τριάκοντα πεντόδραχμα, εἶχον τὴν ἀγελάδα.

Ὅσον δυσκολίαν εἶχον κατ' ἀρχὰς νὰ τὸν φέρω νὰ δοιλήσῃ, ἄλλην τόσων καὶ περισσοτέραν εἶχον τώρα νὰ τὸν φέρω νὰ σιωπήσῃ, ὅταν ἄπαξ ἤρχισε.

Τέλος πάντων κατωρθώθη νὰ υπάγωμεν νὰ κομηνώμεν, καὶ ὅλην τὴν νύκτα ὠνειρευόμην ὅ, τι εἶχον μάθει εἰς τὴν συνδιάλεξιν ταύτην.

Τριάκοντα πεντόδραχμα ἦσαν δραχμαὶ ἑκατὸν πενήτηκοντα καὶ πολὺ ἀπείχον τοῦ νὰ εἶμαι τόνσον πλούσιος.

Ἦτον ὅμως καὶ ἀδύνατον νὰ τὰ κερδήσω; Ἐλεγον ὅτι δὲν ἦτον, καὶ ὅτι ἂν ἐξηκολουθούμεν νὰ ἔχωμεν τύχην, καθὼς κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, θὰ ἐδυνάμην, ὁδολὸν τὸν ὁδολὸν, νὰ συναθροίσω τὰς ἑκατὸν πενήτηκοντα δραχμάς. Ἀλλὰ ἐχρειάζετο καιρὸς.

Τότε νέα ἰδέα ἀνέτειλεν εἰς τὸν μυελὸν μου. Ἄν ἀντὶ νὰ υπάγωμεν ἀμέσως εἰς Χαβάνον, ἐπηγαίνομεν πρῶτον εἰς Βάρσας, τοῦτο θὰ μὰς ἐδίδο τὸν καιρὸν ὅστις θὰ μὰς ἔλειπεν, ἂν ἐξηκολουθούμεν κατ' εὐθείαν.

Ἐπρόκειτο λοιπὸν κατ' ἀρχὰς νὰ διευθυνθῶμεν εἰς Βάρσας, καὶ τὴν μάναν Βαρθερίναν νὰ ἰδῶμεν μόνον εἰς τὴν ἐπιστροφὴν. Τότε βεβαίως θὰ εἶχον τὰς ἑκατὸν πενήτηκοντα δραχμάς μου, καὶ θὰ ἠδυνάμεθα νὰ παίζωμεν τὴν μαγικὴν μου παράστασιν τὴν ἀγελάδα καὶ τὸ βασιλόπουλον.

Τὸ πρῶτον διεκρίνωσα τὴν ἰδέαν μου εἰς τὸν Μαρτίαν, καὶ αὐτὸς δὲν ἀντέταξε κἀμμίαν ἐνστάσιν.

— Ἄς υπάγωμεν εἰς Βάρσας, εἶπε. Τὰ μεταλλεῖα εἶναι ἴσως περίεργα, καὶ θὰ χωρῶ νὰ τὰ ἰδῶ.

(Ἐστια: συνέχεται)

Ἡ τρικκοισοστή ἐπέτειος τοῦ θανάτου τοῦ

KAMOENS

Οἱ λαοὶ οἱ μὴ ἀφροντιστοῦντες τῆς ἑαυτῶν ὀφειλῆς εἰς τὴν ἐθνικὴν καὶ τοῦ ἑαυτῶν συμφέροντος οὐδεμίαν ἀφίνοσι νὰ παρέρηται ἀρμολία περίστασις, χωρὶς νὰ διαφνημίωσι τὴν μνήμην τῶν εἰς αὐτοὺς ἀνηκόντων μεγάλων ἀνδρῶν. Πάντες προσέχουσιν εἰς τὸ νὰ καθιστώσιν ἐορτάς ἑκατονταετήρους καὶ διεθνεῖς, σκοπούσας νὰ ὑπενημιώσῃν εἰς τὸν κόσμον, ὅτι ἡ μεγαλοφυΐα δὲν ἔχει οὔτε ἡλικίαν ὠριμισμένην οὔτε κράτους ὅρια διαγεγραμμένα. Οὕτως ἡ Γερμανία, ἵνα μόνον εἰς τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη περιορίσωμεν τὸν λόγον, συνεκάλεσεν ἄρτι τοὺς ἀπεσταλμένους ἀπάσης τῆς Εὐρώπης ἵνα τιμήσῃ τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου αὐτῆς ποιητοῦ, τοῦ Σχίλλερ, οὕτω καὶ ἡ Γαλλία, εὐγενῶς συμπραττούσης τῆς Ἰταλίας, ἐτέλει τῷ 1874 ἐν Ἀδενίῳ τὴν πέμπτην ἑκατονταετηρίδα τοῦ Πετράρχου. Καὶ τῷ 1877 συνηθον ἐν Ἀμβέρσῃ τοῦ Βελγίου καὶ καλλιτέχναι καὶ λόγινοι ἐξ ἀπάσης τῆς οἰκουμένης, ἵνα ἀγάγῃσιν ἐορτάς πρὸς τιμὴν τοῦ ἀθανάτου Ροῦθενς. Ὀμοίων δὲ συναρισθημάτων ἐμφορομένη καὶ ἡ τῆς Πορτογαλλίας κυβερνήσις, καὶ ἀνταποκρινομένη πρὸς τε τὴν φύσιν τὴν ἱποτικὴν καὶ τὴν πρὸς τὰ γράμματα ἀγάπην τοῦ ἔθνους τοῦ πορτογαλλικοῦ, παρεσκευάσεν ὑπὸ προστατῆ τῷ βασιλεῖ λαμπράς ἐορτάς κατὰ τὴν μῆνα τοῦτον ἵνα ἐπαξίως τιμηθῇ ὁ ἐ-

θνικὸς τῆς Πορτογαλλίας ποιητῆς, ὁ Κάμοενς, ὁ πρὸ τριῶν αἰώνων ἀποθάνων.

Α'

Ὁ Λουίξ δὲ Κάμοενς κατήγετο μὲν ἐκ παλαιᾶς πορτογαλλικῆς οἰκογενείας ἐλκούσης τὸ γένος ἐξ Ἰσπανίας, ἐγεννήθη δὲ ἐν Λισσαβῶνι μετὰ τῶν 117 καὶ 1525. Παῖς ἔτι ὧν ἀπόλασε τὴν μητέρα, ὁ δὲ πατήρ του ὑπηρετεῖ ἐν τῷ στρατῷ καὶ ἔστρατευτο περιουσίας.

Ἦτον δέκα καὶ τριῶν ἐτῶν τὴν ἡλικίαν ὁ νεαρὸς Κάμοενς, ὅτε ἐπορεύθη εἰς Κοΐμβρην καὶ ἤρριψε μετ' ἐπιμελείας νὰ φοιτᾷ ἐν τῷ ἐκεῖσε Παρναπιστησίῳ, ὅπου πρὸ ὀλίγου εἶχον ἰδρύσει ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ο' γ'. Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἑαυτοῦ μαθημάτων ἐπ' οὐδὲν εἰς τὴν Λισσαβῶνα, καὶ ἐπέδωκεν ἑαυτὸν εἰς τὴν ποίησιν, πρὸς ἣν ἐν φύσει ἔειχε μεγίστην κλίσιν. Τὰ πρῶτα αὐτοῦ ποιητικὰ δοκίμια ἐδείκνυον φαντασίαν ζωηράν καὶ μελέτην βαθεῖαν τῶν μεγάλων τῆς ἀρχαιότητος προτύπων. Ἦτο εἰκοσάτης, εὐφάνταστος καὶ ἐνθουσιῶν «ἠδύνατο λοιπὸν, ὡς αὐτὸς λέγει, νὰ διαφύρῃ τὰς παγίδας, ἃς ἐῖργάζετο αὐτῷ ὁ ἔρως;»

Δὲν ἐβράδυνε λοιπὸν νὰ συναντήσῃ ἐκείνην, ἣτις ἔμελλε νὰ ἀφαρπάξῃ τὴν καρδίαν του, καὶ νὰ κατασταθῇ δι' αὐτὸν ἡ ἀρχὴ ἀτελευτήτου σειρᾶς δυστυχημάτων. Ἡ κόρη ἐκείνη ἦτο, ὡς φαίνεται ἐκ τινῶν ἐνδείξεων, κυρία τῆς τιμῆς ἐν τοῖς ἀνακτόροις, εὐγενεστάτη καὶ περικαλλεστάτη, καὶ ὠνομάζετο Αἰκατερίνη δὲ Ἀτάυδε. Οἱ γονεῖς αὐτῆς φροσόμενοι μήπως ἐπέλθῃ ἀνίσος γάμος, κατήρωσαν νὰ ἐξορίσθῃ εἰς Σανταρέμην ὁ πόνης ἑκείνος καὶ ἐστερημένος κοινωνικῆς θέσεως νεανίας, ὁ τολμήσας νὰ ὑψώσῃ μέχρι τῶν ἀνακτόρων τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἐκεῖ, ἐν τῇ ἐξορίᾳ, ἐποίησεν ὁ Κάμοενς τὰς *ρίμας* καὶ τὰ *ἀσματῖα* τὰ εἰκονίζοντα τὴν δεινὴν κατάστασιν τῆς ἑαυτοῦ καρδίας, λέγουσι δ' ὅτι εἰς τὸ πρῶτον τοῦτο ἀτύχημα, δι' οὗ ἠνοήθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ του καὶ εἶδεν ὅτι τῆς νεότητος τὰ ὄνειρα ἐστεροῦντο πραγματικῆς ὑποστάσεως, θρῆϊλεται ἡ ἀπόφασίς του τοῦ νὰ ποιῆσῃ ποίημα ἐπικίον πρὸς ἐξύμνησιν τῶν ἡρώων τῆς Πορτογαλλίας.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ποίησις δὲν τῷ παρεῖχεν ἱκανὴν παραμυθίαν, ἀποφάσισε νὰ γείνη στρατιώτης, καὶ κατατάχῃ εἰς τὸν ναυτικὸν στρατὸν τὸν πεμφθέντα πρὸς βοήθειαν τῆς Σέπτης ἐν τῇ Ἀφρικῇ. Κατὰ τὴν ἐστρατείαν ἐκείνην ὁ Κάμοενς ἐξεκόπη τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν ὑπὸ βολῆς μουσκέτου, καὶ ἤλιπε ἐκ τούτου ὅτι ἐπανερχόμενος εἰς τὴν πατρίδα ἔμελλε νὰ τύχῃ συγγνώμης παρὰ τῶν γονέων ἐκείνης, ἣν ἠγάπα ἄλλ' αἱ ἐλπίδες του καὶ πάλιν ἀπεδείχθησαν ἀπατηλαί. Καταληθθεὶς ὑπὸ ἀπελπιτοῦ ἀπῆλθε τῷ 1553 εἰς τὰς Ἰνδίας, ἐνθα ἄριστα ἠδύνατο νὰ ἐκπονήσῃ τὸ ἔθνη ἐκεῖνο ἐπιπικὸν ποίημα, ὅπου ἦτο ἡ μὴν τῆς εὐδοκίας παρεμυθία. Ἐπορεύετο νὰ ὑμνήσῃ τοὺς ἐνδόξους αὐτοῦ συμπολίτας ἐν αἰετῶν χώροις εἶχον ἐκείνοι δια-

πρέπει, ἐπὶ τοῦ Ἄικενου, ἐν ταῖς Ἰνδίας, ἐν Μακάω.

Ἀφικόμενος ἐν Γόα ἐσχετίσθη εὐθὺς πρὸς πολλοὺς φίλους, οἵτινες ἠρέσκοντο εἰς τὴν προσήνειαν αὐτοῦ καὶ τὴν εὐφυΐαν, ἀλλ' ἡ φύσις αὐτοῦ ἠσαυρικῆ ταχέως ἀπεξένωσεν ἀπ' αὐτοῦ τοὺς ἀποκτηθέντας φίλους. Δὲν ἠδυνήθη δὲ ὁ ποιητῆς νὰ κατὰσχῃ τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ, βλέπων ὅτι σὺν τῷ πλούτῳ ἤξενον ἐν ταῖς πορτογαλλικαῖς ἀποικίαις καὶ ἡ φιλοχρηματία καὶ ἡ πολυτέλεια, καὶ ἔγραψε τότε σάτυραν κατ' αὐτοῦ τοῦ ἀντιβασιλέως ἐπιγραφομένην *Disparatas da India*.

Ἀλλ' ἡ εἰρκὴ ἐτιμώρησε τὴν ἐνάρκτον ὀργὴν τοῦ φιλοπάτριδος Πορτογάλου, ὅστις μετὰ τὴν κάθειρξιν ἐξωρίσθη εἰς τὰς Μολούκας νήσους. Ὡς νὰ ἦτο δὲ πεπωμένον πάντα τὰ κακὰ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ νὰ κατακλύσωσιν αὐτὸν, ἐν ᾧ ἔμελλε νὰ ὑποστῇ τὸ καῦμα τοῦ ἡλίου τῆς Ἄικανίας καὶ νὰ πορευθῇ εἰς χώραν, ὁπόθεν δὲν ἠλπιζε νὰ ἐπανέλθῃ, ἔμαθε τὸν πρόωρον θάνατον τῆς γυναίκος, ἣν ἡ καρδία του εἶχε λατρεύσει. Ἡ μελέτη καὶ ἡ ποίησις ὑπῆρξε καὶ ἐκεῖ, ὡς ἐν Σανταρέμῃ, ἡ γλυκεῖά του παραμυθία κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον τῆς ἐξορίας του ἐποίησε τὰς πρώτας *cançoad* τοῦ ποιήματός του τῶν *Lusitanas* (os Lusitadas), ἐν αἷς ἰδίαις ἐξυμνεῖ, διὰ τοῦ στόματος τοῦ Βασίλου δὲ Γάμα, τὰ κατορθώματα τῶν ἀγνωμόνων αὐτοῦ συμπολιτῶν.

Ἀλλ' ἡ ἐπελθοῦσα τότε ἀλλαγὴ τοῦ διοικητοῦ ἐπήνεγκέ τινα ἀνακούφισιν εἰς τὰ δεινά του, διότι ὁ νέος διοικητὴς διώρισεν τὸν Κάμοενς *escrivor* τῶν *diadochias* ἐν Μακάω τῆς Σινικῆς, καὶ οὕτως ἠδυνήθη ὁ ποιητῆς νὰ παλαίσῃ κατὰ τῆς κατατροχούσης αὐτὸν πενίας καὶ νὰ ἐργασθῇ συντονώτερον εἰς τὸ ποίημα ἐκεῖνο, ὅπου εἶχε κατασταθῇ τὸ κύριον τοῦ βίου του μέλημα.

Ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη ἐπὶ πολλὸν χρόνον νὰ ἡσυχάσῃ μετὰ κληθεὶς μετὰ πέντε ἔτη ἐκ τῆς ἐξορίας, ἐν ᾗ ἔπλεε πρὸς τὴν Γόαν, προσεστρίβη τὸ πλοῖον, ἐφ' οὗ ἐπέβαινε, πρὸς τινα σκόπελον παρὰ τὴν Καρπόβην εἰς τὸ στόμιον τοῦ Μεκόμεου ποταμοῦ. Τότε ὁ Κάμοενς γενόμενος ναυγὸς ἀπέλασε τὴν πενήτην περιουσίαν, ἣν μετὰ κόπου κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἶχεν ἐξοικονομήσει, καὶ ἠναγκάσθη νηχόμενος νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀκτὴν κρημάτων διὰ τῆς χειρὸς ὑπεράνω τοῦ ὕδατος τὸ χειρόγραφον τοῦ ποιήματός του, τὸ μόνον κειμήλιον, ὅπου εἰς τὸ ἔξῃς τῷ ἔμενε, ὅπως ποτὲ καὶ ὁ Κάμοενς ἐποίησε θέλων καθ' ὅμοιον τρόπον νὰ σώσῃ ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ Νεῖλου τὰ φύλλα τῶν *Απομνημονεμάτων* του. Μετ' οὗ πολὺ ἐπέβη ἄντικυβερνητικὸς καὶ ἐφθάσεν εἰς Γόαν. Ἐκεῖ κατεδιώχθη καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ ἀντιβασιλέως, ὅστις καὶ τὸν ἐφυλάκισε διὰ χρέη, τῷ δὲ 1559 ἠδυνήθη νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς εἰρκῆς δι' ἐγγυήσεως, ἣν τις ὑπερ' αὐτοῦ ἀπέτισε, καὶ μετὰ δεκαεξέ-

τῆ ἀπουσίαν νὰ ἐπανέλθῃ πάλιν εἰς Αἰσθαβῶνα. Ἡ μόνη περιουσία τοῦ Κάμοενς ἦτο τὸ ποίημα του* ὅθεν ἔσπευσε νὰ δημοσιεύσῃ αὐτὸ ἐν Πορτογαλίᾳ. Ἐκ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ποιήματος ἔδραψε μὲν μεγάλους ἐπαίνους, ἀλλὰ μόνον ἐπαίνους. Τὸ ταμεῖον τότε τὸ δημόσιον ἦτο ἐξηντηλημένον ἕνεκα τῶν πολλῶν πολέμων καὶ τῶν τολμηρῶν ἐπιχειρήσεων, ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ὅμως ὁ βασιλεὺς Σεβαστιανὸς ἔταξε τῷ ποιητῇ εἰκοσι σκούδων σύνταξιν, τόσῃν δηλαδὴ ἀκριβῶς ὅση ἐχρειάζετο ἵνα μὴ ἀποθάνῃ τῆς πείνης, ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν ἔπρεπε νὰ ἦνε εὐχαιριστημένος. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἀνάγκη νὰ παρουσιάζηται εἰς τὴν αὐλήν, τὴν μὲν ἡμέραν παρίστατο ἐν αὐτῇ ὡς ἄπορος ποιητῆς, τὴν δ' ἔσπεραν ἔπειπεν, ὡς λέγουσι, τὸν πιστὸν Ἀντώνιον νὰ ζητῇ ἐλεημοσύνην ἀνὰ τὰς δόδους τῆς πρωτεύουσας. Καὶ βεβαίως μὲν ὁ Κάμοενς καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του εὐρίσκειτο εἰς ἀπορίαν, ἀλλὰ πάντως ὅμως δὲν πρέπει νὰ δίδωμεν πλήρη πίστιν εἰς τὴν παράδοσιν ἐκείνην, ἥτις τείνει εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ τὸν ποιητὴν τῆς Πορτογαλίας νέον τινὰ Βελισάριον. Ὁπωσδήποτε, τὸ ἀληθές εἶνε ὅτι καθ' ὅλον τὸν βίον ἐποίει ἐπὶ μισθῷ λυρικά ποιήματα περὶ διαφόρων θεμάτων, ὑπάρχουσι δ' ἐν τοῖς ποιήμασι τούτοις στροφαὶ ἀληθῶς θαυμάσιαι, ἀναφερόμεναι τὸ πλεῖστον εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ ἀτυχήματα.

Ἡ λύπη, ἣν ἐπήνεγκεν αὐτῷ ἢ εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἀθλία ἐστρατεία τοῦ βασιλέως Σεβαστιανοῦ, ἐτάχυνε τὸν θάνατόν του, συμβάντα τῇ 10 Ἰουνίου 1579. Ἦτο φυσικὸν ὁ ἀκάματος αἰδὼς τοῦ μεγαλείου τῆς Πορτογαλίας νὰ μὴ ἐπιζήσῃ εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος του.

Ἐτάφη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἁγίας Ἀννης ἀριστερὰ τῷ εἰσερχομένῳ, οὔτε δὲ μνημεῖον, οὔτε ἐπιγραφή ἐδήλου κατ' ἀρχὰς τὸν τάφον του. Δεκαεὶς δ' ἔτη μετὰ ταῦτα μετηνέχθησαν τὰ ὀστᾶ του εἰς τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τὸ παρὰ τὸν χορὸν, ἐκεῖ δὲ ἐτέθη πλάξ ἔχουσα ἐπιγραμμένην τὸ ὄνομα του, τὰς δυστυχίας του καὶ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου του. Ὁ Ματθαῖος Καρδόσος, καθηγητῆς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Εὐόρας, συντάξεν ἐπιγράμμα εἰς τὸν ποιητὴν ἐν ἑπτὰ λατινικοῖς distichis, ἐξ οὗ ἐπιγράμματος μανθάνομεν ὅτι τὸ ποίημα τοῦ Κάμοενς, οἱ Ἀυσιτανοὶ, εἶχεν ἤδη μεταφρασθῆ ἰταλιστῇ, γαλλιστῇ καὶ ἰσπανιστῇ. Ἡ τύχη, ἥτις εἶχε καταδιώξει τὸν ποιητὴν ζῶντα, δὲν ἐρείσθη αὐτοῦ καὶ θανόντος, διότι ὁ σεισμὸς ὁ καταστρέψας τῷ 1755 ἐν μέρει τὴν Αἰσθαβῶνα, κατεδάφισεν ἄρδην καὶ τῆς Ἁγίας Ἀννης τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐξηράνισεν ὑπὸ τὰ εἰρεπία τὸν τάφον τοῦ Κάμοενς. Οὐδαμοῦ τώρα εὐρίσκονται τὰ ὀστᾶ τοῦ αἰδοῦ τῆς Πορτογαλίας, ἀλλὰ πανταχοῦ ὑπάρχει ἡ δόξα του.

B'.

Τοιοῦτος εἶνε, ἐν συντόμῳ, ὁ βίος ἢ μάλλον τὸ μακρὸν μαρτύριον τοῦ Λουδοβίκου Κάμοενς. Ὁ

βίος οὗτος τοῦ λογίου Πορτογάλου τῶν χρόνων ἐκείνων, βίος πλήρης ἀποδημιῶν καὶ αἰχμαλωσιῶν καὶ ἐξοριῶν, εἶνε βεβαίως πολὺ διάφορος τοῦ βίου, ὃν ἐν τοῖς αὐτοῖς χρόνοις διῆγον οἱ λόγοι τῆς Γαλλίας. Ἐκεῖνοι ἐγήρασκον ἐν ἡσυχίᾳ, φερόντες τὸν μανθῶνα των καὶ τὸν μικρὸν των σκουφον, καθήμενοι παρὰ τὴν ἐστίαν ἐντὸς ἀναπτυκτοῦ ἀνακλίντρου, κεκυρωμένοι ἐπὶ παχυτάτου βιβλίου εἰς φύλλον. Ὁ λόγος τῆς διαφορᾶς ταύτης ἐγκεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι τότε ἐν Πορτογαλίᾳ οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶχον καιρὸν νὰ καταγίνωνται εἰδικῶς εἰς μίαν καὶ μόνην ἐν τῷ βίῳ των ἐργασίαν. Ἡ πολιτεία ἐξεπέφετο ὑπὸ βεβήματος κατακτῆσεων τοσοῦτον ὀρηκτικοῦ, ὥστε ἕκαστος πολίτης ἔπρεπε νὰ πολλαπλασιασθῇ. Ἐχρησάθη ἀπίστευτος ἐντασις ἀτομικῆς ἐνεργείας, δραστηριότητος, θυσιῶν, προσπαθειῶν καὶ ἰσχύος, ἵνα ἐν χρόνῳ βραχυτάτῳ μία δοᾶξ εὐτόλιμων δυνηθῇ νὰ ἰδρῶσῃ καὶ νὰ συντηρήσῃ εἰς ἀπόστασιν διςχιλίων λευγῶν ἀπὸ τῆς μητροπόλεως, κράτος ἀποικιακὸν εὐρύτερον ἢ ὅσον ὑπῆρξε ποτε τὸ κράτος τῶν Ρωμαίων...

Ὁ Κάμοενς ὑπὲρ τὴν φύσιν καὶ ὑπὲρ τὰ γράμματα ἠγάπησε τὴν πατρίδα του, καὶ ἠθέλησε νὰ ὑμνήσῃ τὴν δόξαν αὐτῆς ἐν μνημείῳ «ἀφθαρτότερω τοῦ χαλκοῦ». Διὰ τοῦτο περιέπλεξεν ἐν τῷ ποιήματί του δι' ἐντέχνων ἐπεισοδίων πᾶσαν σχεδὸν τὴν ἱστορίαν τῆς Αὐσιτανίας, οὐδόλως ἀποβλέπων εἰς τὸν κίνδυνον τῆς καλλιλογίας. Ὅταν ἀφορῶμεν εἰς τὴν ἐνθερμον φιλοπατρίαν τοῦ μικροῦ λαοῦ τῆς Πορτογαλίας, ἥτις φιλοπατρία εἶνε ὡσαύτως ὁ κύριος χαρακτὴρ τοῦ Κάμοενς, ἀγόμεθα εἰς τὸ νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὅσον μικρότερον εἶνε ἐν ἔθνος, τόσον ἀγαπητότερον καθίσταται εἰς τὰς καρδίας τῶν τέκνων του. Οἱ ὀλίγοι αἰσθάνονται πλεῖστον τὴν ἀνάγκη τῆς συνενώσεως, τῆς συμπικνώσεως, ἵνα στηρίξωσιν, ἵνα βοῦν ἠθῶσιν ἀλλήλους πρὸς τὸ συμφέρον πάντων καπρὸς δόξαν τῆς κοινῆς πατρίδος. Ἐπειδὴ ἡ πατρίς αὕτη εἶνε μικρὰ, ἐπειδὴ ἐλάχιστον κατέχει χώρον ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς ὑδρογείου σφαίρας, τὰ τέκνα αὐτῆς ἀναπτύσσουσιν ἀπίστευτον δύναμιν ἀναπετάσεως, οὔτως εἰπεῖν, ἥτις ὑπερπῆδᾷ πᾶν πρόσκομμα καὶ εὐρύνει τὰ στενὰ τῆς μητροπόλεως ὄρια. Ἔστωσαν παράδειγμα ἡ ἀρχαία Ἑλλάς μετὰ τῶν ἀποικίων τῆς, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ ἡ νεωτέρα Ἑλβετία. Ὁμοία φιλοπατρία κατέστησε καὶ τὴν Πορτογαλίαν περιδοξὸν κατὰ τὸν 15' καὶ 15' αἰῶνα. Οἱ τότε Πορτογάλαι στεροῦμενοι γῆς ἐπαρκοῦς, ἐπέβησαν τῶν πλοίων, κατέλαβον τὴν ἀπεραντὸν Ἀφρικὴν, διηρένησαν πάντα αὐτῆς τὰ παράλια, καὶ βαθμηδὸν ἱδρυσαν μέχρι τῶν Ἰνδιῶν τοὺς μεγάλους ἐκείνους σταθμούς, ἐν οἷς εἰργάσθη καὶ ὁ Κάμοενς καὶ οὗς ἀπηναντίισεν ἡ φιλοπατρίς Μουσαῦ του.

Καὶ εἶνε τῷ ὄντι ὁ Κάμοενς ὁ αἰδὼς τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου τῆς Πορτογαλίας. Ὁ Οὐρεγιλὸς

συνάπτων διὰ τοῦ συμπλέγματος τῶν ἐθνικῶν μύθων τὸν Αὐγουστον πρὸς τὸν Αἰνεῖαν ὠφέλησε τὴν πατρίδα του οὐδὲν ἦττον ἢ ὁ Τίτος Λίβιος. Ὁ Δάντης ἐγκαταπέσειον τὰ πολιτικὰ αὐτοῦ πάθη ἐν τῷ θρησκευτικῷ μυστικισμῷ τῆς Θείας Κοιμωδίας, φέρεται ἐν ἐκντῷ τὴν ψυχὴν αὐτὴν τῆς Ἰταλίας, ἣν κατεσπάρασσον τότε τὰ πάθη τὰ ἐμφύλια. Οὕτω καὶ οἱ Ἀυσιτανοὶ ποιηθέντες ἐν αὐταῖς ταῖς χώραις, ἃς ἐξυμνοῦσι, δὲν εἶνε φανταστικὸν τι ἔπος. Ὁ ποιητῆς, ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ἀυσιτανοῦ πρὸς δόξαν τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, καθίσταται πανταχοῦ ἀκουστὴν τὴν φωνὴν αὐτῆς τῆς Πορτογαλίας, *voce publicam*, πανταχοῦ γίνεται ὁ ἐνθουσιῶν διερμηνεὺς τῆς χαρᾶς, τῆς εὐγνωμοσύνης, τῆς ὑπερηφανείας τῆς πατρίδος.

Εἶνε λοιπὸν δικαῖον καὶ σήμερον εἶτι, μετὰ τρεῖς αἰῶνας, νὰ ἐνθυμηθῆται τὸν ἐθνικὸν ποιητὴν ἢ Πορτογαλίαν. Ὁ Κάμοενς τὴν ἐδόξασε, τὴν ὑμνήσεν, οὐχὶ ἴσως ἄνευ τινῶν ψευδαδίων, ἅτινα ἠλεγξεν ἡ κριτικὴ, πάντως ὅμως μετὰ πάθους καὶ ἐνθουσιασμοῦ πρέπει τώρα καὶ ἐκείνη νὰ ὑμνήσῃ μετὰ στοργῆς καὶ εὐγνωμοσύνης τὸν αἰδὸν τῆς, πρέπει νὰ ἐπιδείξῃ αὐτὸν εἰς τὰ ἔθνη τῆς γῆς ὡς τὸ ἀριστον τῶν τέκνων τῆς. Τὸ καθῆκον τοῦτο ἐπαξίως τελεῖ ἡ Αἰσθαβῶν, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας, δικαίως τῆς ἐκ τῶν γραμμάτων ἀξίας κριτῆς, ἐνθερμος θαυμαστῆς τῶν ποιητῶν, μεταφραστῆς δόκιμος τοῦ Σαίξπηρ, παντὶ σθένει φροντίζει περὶ τῆς ὡς οἷόν τε μεγαλοπροποῦς τελείσεως ἐορτῆς, σκοπούσης νὰ τιμηθῇ διὰ τρόπον ὅσον ἐνδέχεται λαμπροτάτου ὁ ἐθνικὸς ποιητῆς¹.

[A. Loiseau]

**Σ.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

Ἀποσπῶν ἐκ τῆς ἀνεκδότου μου Συλλογῆς διὰ τὴν φίλην «Ἔστιαν» τὰ δύο κατωτέρω δημοτικὰ ἄσματα, ἀναγκαῖον νομίζω νὰ προτάξω αὐτῶν τὰ ὀλίγα ταῦτα. Καὶ ἐν πρώταις ἐπιτραπήτω μοι νὰ εἶπω εἰς τοὺς ἐκ τῶν ἀγνωστων τῆς «Ἔστιας» φίλους τῆς δημοτικῆς ἡμῶν ποιήσεως μίαν λέξιν περὶ τῆς ἐν τῷ τελευταίῳ αὐτῆς δελτίῳ μνησθείσης Συλλογῆς μου, ἣν ἀργότερον ὑπὸ τὸν τίτλον «Δημῶδους Ἀνθολογίας Παρκαλειόμενα» θέλω δημοσιεύσει. Ἡ συλλογὴ αὕτη, σκοπὸν ἔχουσα νὰ φέρῃ εἰς φῶς τὰ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων καὶ ξένων συλλογῶν μέχρι τοῦδε παραρθεντα δημοτικὰ τῆς Ἡπείρου ἄσματα, θέλει περιέχει κυρίως τὰ τέως τοιαῦτα ἀνέκδοτα, ὅσα νῦν τύχησα ἐκ τῆς ἐπαπειλούσης αὐτὰ λήθης νὰ διασώσω, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον συμπληρώσεις καὶ οὐσιώδεις παραλλαγὰς πολλῶν τῶν ἐν ταῖς μέχρι τοῦδε συλλογαῖς περιεχομένων. Τὸ ἔργον τῆς περισυναγωγῆς καὶ ἀποθησαυρίσεως τῶν ζώντων

1 Μελέτην περὶ Κάμοενς καὶ μεταφράσιν χωρίων τινῶν τῶν Αὐσιτανοῦ ἔχει δημοσιεύσει πρό τινων ἔτην ὁ κ. Σ. Π. Λάμπρος ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι «Ἰλισσὸς».

τούτων μνημείων τῆς δημῶδους ἡμῶν φιλολογίας, ἀξίον πάσης προσοχῆς καὶ ἐμφυχώσεως, πρὸς δὲ καὶ ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν φιλοτιμίας ἐπιβαλλόμενον, δὲν εἶνε καὶ πάντῃ εὐχερὲς, ὡς τις ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ πράγματος διατελὼν ἠθέληεν ἴσως εἰκάσει, τούναντιον πολλὰ παρουσιάζονται ἐν αὐτῷ δυσχέρεια καὶ προσκόμματα. Ὁ Ἕλλην τῆς σήμερον βραψῶδης, ὅσον εὐκόλως ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θορύβου τῶν πανηγύρεων περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν εὐθύμων πανηγυριστῶν, τανυεῖ τὰς χορδὰς τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ φόρμιγγος καὶ διακρίνει ἐν ἀφθονίᾳ τοὺς ὅτε μὲν μελαγχολικοὺς καὶ σεμνοὺς, ὅτε δὲ ἐνθουσιαστικοὺς καὶ ἀρρενωποὺς αὐτῆς ἤχους, εἰς τοσαύτην τ' ἀνάπαλιν δυσκολίαν καὶ στενωχῶριαν εὐρίσκειται, ὅσας ἐνὸπιον ἀτόμων ἀνωτέρας τῆς κοινωνικῆς αὐτοῦ τάξεως προσκληθῇ νὰ ψάλλῃ ἢ ἀπαγγεῖλῃ τοῦ ἐθνικοῦ ἢ ἰδιωτικοῦ βίου τὰς πράξεις ἢ κατορθώματα. Ὁ συλλογὸς δέον μεγάλην νὰ κέκτηται δεξιότητα ὅπως τὴν ποιητικὴν τοῦ βραψῶδου ἐγγίση χρῆσθῃ, ἀφοῦ προηγουμένως ἀφαιρέσῃ πάντα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ βραψῶδου φραγμὸν δι' ἀνυποκρίτου οἰκειότητος. Γνώσις τῆς μελωδίας τῶν ἀδομένων ἢ (σπανιώτερον) ἀπαγγελλομένων ἄσμάτων ἐκ μέρους τοῦ συλλογῆος καὶ συμμετοχῆ αὐτοῦ ἐν τῇ συμφωνίᾳ εὐκολύνει τὰ μέγιστα τὸ ἔργον του καὶ ἐνθαρρύνει τὸν βραψῶδον, ὅστις τότε θησαυρὸς ἀκένωτος ἀποκαθίσταται. Τὰ δύο ἐθνικὰ ἄσματα, ἅτινα ἐνταῦθα παρατιθέμεθα, ὡς καὶ τὰ πλεῖστα τῆς συλλογῆς μου ὀφείλω εἰς τοὺς ἐκ Δίβρης καὶ Λυκουρσίου ἐνταῦθα πρόσφυγας. Ὁμολογητέον ὅμως ὅτι εἰ καὶ προσεπάθησα εὐσυνειδήτως νὰ ἐφαρμόσω τὴν προγραφεῖσαν συνταγὴν, οὐχ ἦττον ὀλίγα μόνον ἄσματα κατέγραψα ὁ ἴδιος ἀπὸ στόματος τῶν βραψῶδων* τὰ δὲ πλεῖστα ἔλαβον παρ' αὐτῶν χειρογράφα, ὧν ἡ ἀνάγνωσις, στίξεις καὶ ἡ τῶν μέτρων διάκρισις δι' ἐπιπόνου μόνον ἐργασίας καὶ ἐξασκήσεως ἐν τῇ καθ' ἑμᾶς γραφειογνωσίᾳ κατορθοῦνται.

Τὰ ἐκ τῆς συλλογῆς μου ἀποσπώμενα ἐθνικὰ ἄσματα ἔχουσιν ὡς ἑξῆς*

Ἡ Πόλι καὶ ἡ Ἁγιο-Σοφία.

«Π' ὅσους τόπους περβάτησα στὴ Γῆς τὴν οἰκουμένην — περβάτησα τὰ ἐπτά-νησὶα καὶ πῆγα στὴ Ρωσία — κἀνεὶς τόπος δὲν μᾶρως ἐξὸν ἀπὸ τῆς Πόλι, πῶχει στὴν μέση θάλασσα, στὴν ἄκρα τὰ παλάτια, πῶχει καὶ τὴν Ἁγιο-Σοφίαν στὸν ἀφαλὸ τῆς Πόλις, πῶχει τριακόσια σήμαντρα κέξηντα δυὸ καμπάναις* τριακόσιοι παπάδες λειτουργοῦν κέξηντα δεσποτάδες. «Τὸν Κωσταντῖνον καρτεροῦν νὰ μπουὺν νὰ λειτουργήσουν κ' ἢ ὁ Κωσταντῖνος ἔρχεται σὲ μὴ χροσὴ καρότσα».

ΣΗΜ Τὸ ἄσμα τοῦτο κέκτηται μέγα ἐνδιαφέρον ὡς ἐν ἐκ τῶν ὀλίγων ἡμῶν δημοτικῶν ἄσμάτων, ἐν οἷς λόγος γίνεται περὶ τῆς πόλεως τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν παρελθόντος καὶ τῶν ἐθνικῶν τοῦ μέλλοντος πόθων. Ἐκ τῶν δύο τελευταίων αὐτοῦ στίχων ἀναγκαῖως συμπεραίνομεν ὅτι εἶνε ἐκ τῶν ἀρχαιότερων ἡμῶν ἄσμάτων, ἢ τοῦλάχιστον νεωτέρα ἔκδοσις βυζαντινοῦ προτύπου.

Τοῦ Μαγιάσα.

« Γερόντοι, νέοι καὶ παιδιὰ ἀφρηρασθητέα καλὰ τῶν πολέμων τὰ μαντάτα ὅλη ἡ Γῆς ἀναδοῦντα. Ταῖς εἰκοστρεῖς τοῦ Ἀπριλλιοῦ ἦταν ἡ μέρα τ' Ἀτ-Γεωργίου. Ἡ γ' ἀράματα ὄξω βγαίνει σι' Ἀρχιπέλαγο πηγαίνει. — « — Μάϊνα, Μαντοῖόρα, τὰ παντὶ. « — Δὶν τὰ μαινάρω βρεῖ σκυλιά. — « Ἐνας Ἀράτης θαυμαστός στέκει στήμ' πρόφα σὺν ἀετός· μιά σπαθὶὰ τοῦ δίνας· οὐδὲ κομμάτια τὸν ἀφίνει. —

« Ἐπάντωα ὁ καυμένος νὰ γείνη Μοσκοδιὰ νὰ πάρω Τουρκοπούλα μὲ τὰ χρυσὰ μαλλιά».

ΣΗΜ. Τὸ ἔσμα τοῦτο εἶνε τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ὃ δ' ἐν αὐτῷ ἐξυμνούμενος ἦρος ἀναμφιβόλως· οὐδεὶς ἄλλος ἢ ὁ πολυηρὸς θαλασσομάχος Μαγιάσ Λάμπρος Κατζώνης, περὶ οὗ ἴδ. Ἱστορ. Σουλίου καὶ Πάργας ὑπὸ Παρριαιοῦ τομ. 1. σελ. 27.

Ἐν Κερκύρῃ, τῆ 3 Ἰουνίου 1880.

Ν Δουσιος α. ρ.

Η ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ Ο ΔΥΜΑΣ

Ὅτε κατὰ πρόωτον ἦλθεν εἰς Παρισίους Ἀλέξανδρος Δυμάς, ὁ πατήρ, πτωχὸς καὶ ἄγνωστος νέος εἰκόσαετής, ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν στρατηγὸν Φόϋ, πρὸς ὃν ἔφερε συστατικὰ ἐνὸς τῶν ἐπιστημότηρων ἐκλογέων. Ὁ στρατηγὸς ὑπεδέχθη τὸν νέον εὐμενέστατα, καὶ ὁ ἐξῆς διάλογος ἤρχισε μεταξὺ αὐτῶν.

— Πρῶτον πρέπει νὰ γνωρίζω εἰς τί δύνασθε νὰ χρησιμεύητε;

— Ἄ, ὄχι εἰς μεγάλα πράγματα.

— Μπᾶ! θὰ γνωρίζετε βέβαια ὀλίγα μαθηματικά;

— Ὁχι, στρατηγέ.

— Θὰ ἔχετε τοῦλάχιστον ὀλίγας γνώσεις ἀπὸ τὴν ἀλγεβραν, τὴν γεωμετρίαν, τὴν φυσικὴν;

— Ὁχι, στρατηγέ!

— Θὰ ἠκούσατε τοῦλάχιστον νομικά.

— Ὁχι, στρατηγέ.

— Λατινικά, ἑλληνικά, τὰ γνωρίζετε;

— Τὰ λατινικά ὀλίγον, τὰ ἑλληνικά διόλου.

— Ἐννοεῖτε ἀπὸ λογαριασμούς;

— Καθόλου.

— Καὶ ὅμως ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς φανῶ χρήσιμος. Δότε μοι τὴν διεύθυνσίν σας, καὶ θὰ σπερθῶ τί ἤμπορᾶ νὰ γείνη διὰ σᾶς.

Ἀλλὰ μόλις ὁ Δυμάς ἔγραψε τὸ ὄνομά του, καὶ ὁ στρατηγὸς κροτῶν ἀμφοτέρως τὰς χεῖρας,

— Ἐσώθημεν, ἀνεφώνησε.

— Πῶς;

— Ἐχετε ὠραῖον γράψιμον.

« Ἐκρύψα τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, διηγείται αὐτός ὁ Δυμάς· ἐν τοῖς « Ἀπομνημονεύμασιν »

αὐτοῦ, ἐξ ὧν ἀποσπῶμεν τὸ ἀνέλδοτον τοῦτο, διότι δὲν εἶχα πλέον τὴν δύναμιν νὰ ὑπομείνω τὸ αἰσχρὸς μου. Ὁραῖον γράψιμον! Ἴδου ὅλα ὅσα ἤξευρα. Τὸ δίπλωμα τοῦτο τῆς ἀνικανότητος ἀνῆκεν εἰς ἐμέ».

Τοῦ διπλώματος ὅμως τούτου τῆς δῆθεν ἀνικανότητος ὑπῆρξαν ἄξιοι ὄλοι ὄλων τῶν ἐποχῶν οἱ ἐνδοξοὶ ἄνδρες· μόνον δ' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ αἰῶνος τούτου ἄνδρες δικαιοκριμένης τυχόντες ἀγωγῆς καὶ ἠνέχθησαν ἐπιεικῶς παρὰ ταῖς ἄλλοις καὶ ἐνεθάβρουναν διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος τὴν θλιβεράν ἀμέλειαν τῆς καλλιγραφίας. Ἄλλοτε πᾶς τις ἐθεώρει πάντοτε ὡς χρέος του νὰ υπογράψῃ τὸ ὄνομά του καθαρὸν καὶ εὐανάγνωστον, ἀντιθέτως πρὸς τὸν νέον συρμόν, ὅστις δὲν ἐπιτρέπει εἰς ἡμᾶς ν' ἀναγνώσωμεν τὴν ὑπογραφήν τοῦ ἀνταποκριτοῦ μας. Μεταξὺ τῶν συγγραφέων τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, οἱ ἔχοντες τὸ καλλίτερον γράψιμον ἦσαν δύο, ὁ Βολταῖρος καὶ ὁ Ρουσσώ.

Καὶ οἱ μὲν πολιτικοὶ ὡς δικαιολόγημα τῆς κακῆς γραφῆς φέρουσι τὸ πλῆθος τῶν ὑποθέσεων, ὅσαί περὶ νὰ διεκπεραιωθῶσιν, οἱ δὲ ποιηταὶ τὴν παραφορὰν καὶ ἀταξίαν τῆς φαντασίας. Ὅτε ὁ Ναπολεὼν ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἡ ὑπογραφή του ἦτο κανονικωτάτη, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον περιεστᾶλη εἰς τρία γράμματα, καὶ ἐπὶ τέλους κατήντησε μονοκοινδυλιά, εἰδὸς τι οὐραῖς τοῦ στοιχείου Ν. Καὶ ἡ ὑπογραφή τοῦ Βύρωνος κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἦτο ἄμορφόν τι περίπλεγμα. Ἐν τούτοις ἀπέμνησεν τῶν μεγάλων τούτων ὀνομάτων ἔχει τις νὰ παραθέσῃ ἀκόμη πολλοὺς ἐνδόξους ἄνδρας, ἐτοιμοὺς νὰ διαψεύσωσι τὴν δυστυχῆ ταύτην ἔκφρασιν «δίπλωμα ἀνικανότητος», ἢν ἀποδίδουσιν εἰς ἱκανότητα δευτέρου μὲν λόγου πάντοτε ἄξιον, ἀλλ' ἐξόχως χρήσιμον.

Ἐνεκα τῆς γραφῆς τοῦ ὁ Ἀλέξανδρος Δυμάς εἰσήθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ δουκὸς τῆς Αὔρηλις ὡς ὑπάλληλος μὲ μισθοδοσίαν 1,200 φράγγων κατ' ἔτος.

Κυρία Σ*

Γνώμαι καὶ σκέψεις ἠθικαὶ τοῦ δουκὸς

ΔΕ-ΔΑ-ΡΟΣΦΟΥΚΩ

[Μετάρρασις Γ. Ζωχιοῦ]

494.

Οἱ ἄνθρωποι γινώσκουσι τὰ παραπτώματα αὐτῶν κάλλιον, ἢ ὅσον κοινῶς νομίζεται. Τοῦτο δὲ δῆλον γίνεταί ἐκ τῶν ἐξῆς·

Οἱ πταίσαντες, ἀπολογούμενοι, δικαιολογοῦνται πειστικῶς· διότι ἡ συνήθως ἀποτυφλοῦσα αὐτοῦς φιλαυτία διανοίγει τοὺς ὀφθαλμούς αὐτῶν, κατὰ τῆς ἀπολογίας τὴν ὥραν, καὶ παρουσιάζει αὐτοῖς τὰς τῶν πραγμάτων ὕψεις τοσοῦτον ἀκριβῶς, ὅστε ἡ παραλείπεται ἢ καταπλάττεται ὑπ' αὐτῶν πᾶν ἀξιοκατάκριτον αὐτῶν ἔργον, μηδὲ τοῦ ἐλάχιστου ἐξαιρουμένου.

495

Εἰς τοὺς ἐν τῇ τοῦ κόσμου τύρῃ εἰσερχομένους

νοῦ; νεανίας αἰσχυνηλοὶ καὶ ἄπλαστοὶ πρέπουσι τρόποι, διότι οἱ τρόποι οἱ σοβαροὶ καὶ ἐσηματισμένοι εἰς αὐθάδειαν μετατρέπονται.

496.

Τῶν φιλονεικιῶν ἡ διάρκεια δὲν ἤθελεν ἐπὶ πολὺ χρονίζει, ἐὰν μόνον ὁ ἕτερος τῶν φιλονεικούντων ἄδικον εἶχε.

497.

Ἄχρηστος τῆς γυναικὸς ἡ νεότης, χωρὶς τοῦ κάλλους; Ἄχρηστον καὶ τὸ κάλλος, χωρὶς τῆς νεότητος.

498.

Ἐπάρχουσιν ἄνθρωποι τοσοῦτον κούφοι καὶ τοσοῦτον κενοί, ὅστε οὔτε πραγματικὰ ἐλαττώματα ἔχουσιν, οὔτε προτερήματα ἀληθῆ.

499.

Συνήθως καταλογίζεται ἡ πρώτη γυναικὸς ἐρωτικῆ φιλοφροσύνη, δευτέρως προσητεύσεως.

500.

Ἐπάρχουσιν ἄνδρες τοσοῦτον αὐτάρεσκοι, ὅστε ὅταν ὑπὸ ἔρωτος καταληθῶσιν, ἀσχολοῦνται μᾶλλον περὶ αὐτοῦ ἢ περὶ τῆς ἐρωμένης αὐτῶν.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἄσωτός τις, βουτημένος εἰς τὰ χρέη, ἔλεγε πρὸς φίλον, ὅστις συνεβούλευεν αὐτὸν νὰ τὰ πληρώσῃ·

— Νὰ πληρώσω τὰ χρέη μου! Ἄγνοεῖς, φαίνεται, πόσους κόπους κατέβαλα διὰ νὰ τὰ κάμω!

* *

Ἐν τοῖς περίξ τῆς πόλεως διαβάτης παρατηρεῖ χωρικὸν συλλέγοντα μήκυτας, ἐξ ὧν ἔχει ἤδη πληρώσει ὀλόκληρον κάλαθον.

— Ἀλλὰ, φίλε μου, λέγει πρὸς τὸν χωρικὸν ὁ ἕτερος, αὐτὰ τὰ μανιτάρια εἶνε φαρμακερά.

— Ἐννοιά σου, κύριε, καὶ δὲν ἔχω σκοπὸ νὰ τὰ φάγω. Τὰ μαζεύω γιὰ νὰ τὰ πουλήσω!

* *

Ὁ κ. Β. . . , τραπεζίτης πολυτάλαντος, ἀποτίνεται πρὸς τὸν ἰατρὸν Π. . .

— Ἰατρὲ, σᾶς ἰκετεύω, εἰπέτε με κἀνὲν δραστηκὸν φάρμακον διὰ νὰ ἀπαλλαγθῶ ἀπὸ τὴν ἀρθρίτιδα.

— Οὐδὲν τούτου ἀπλούστερον, ἀποκρίνεται ὁ σοφὸς Ἀσκληπιάδης. Ἀποφάσισον νὰ ζῆς μὲ τρία μόνον φράγκα τὴν ἡμέραν, τὰ ὅποια ὅμως νὰ κερδίξῃς σὺ αὐτός.

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

Διάλογος μεταξὺ κυρίας καὶ ἐπιπλοποιοῦ.

— Πῶς γίνεταί ἀπὸ δέκα σκαμνιά, ὅπου μ' ἐπωλήσατε, τὰ τέσσαρα νὰ ἦνε σπασμένα;

Ὁ ἐπιπλοποιοὺς ζῦει τὴν κεφαλὴν του, καὶ

— Δὲν ἐννοῶ, λέγει, καθόλου οὐδ' ἐγώ, ἐκτός ἐν ἐκλήθησε κἀνείς ἐπάνω!

Κύριός τις διηγεῖτο πρὸς φίλον του, ὅτι ἡ σύζυγός του ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐπέμενε νὰ λέγῃ, ὅτι εἶνε εἰκοσιπενταετής.

— Ἡ ἰδική μου εἶνε κάπως πλέον λογικῆ, ὑπέλαβεν ὁ κ. * *. Μὲ τὰ πολλὰ κατάρθρωσα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν τριαντάραν. . . Ἀλλ' ὑπῆρξεν ἀδύνατον νὰ πεισθῇ πλέον νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ αὐτὴν!

ΙΩΝΑΣ

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* Ἡ δόξα ὁμοιάζει μὲ δένδρον γιγάντειον, ἀπὸ τοὺς κλάδους τοῦ ὁποίου κρέμανται καρποὶ ὠρατοὶ καὶ καλοὶ εἰς βρώσιν. Πολλοὶ προσπαθοῦσιν ἐναμίλλως ν' ἀναβῶσι τὸν κολοσιαιὸν κορμὸν καὶ νὰ δρέψωσι τοὺς μεγαλοπρεπεῖς του καρπούς· ἀλλ' ἀποκάμνουσι, θραύουσι τοὺς πόδας ἢ τὰς χεῖρας των, οἱ πλείστοι δ' αὐτῶν καταπίπτουσι χαμαὶ ἐν μέσῳ τῶν συριγμῶν τῶν θεομένων. Ὁλίγοι τινὲς, οἱ βωμολαεώτεροι ἢ δεξιώτεροι, ἢ καὶ εὐτυχέστεροι κατορθώνουσι ν' ἀναβῶσιν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ δένδρου καὶ κόπτουσι τοὺς καρπούς. Τοὺς ἀνοίγουν καὶ τοὺς εὐρίσκουν κούφους καὶ κενούς, ἢ πικροὺς καὶ φαρμακερούς. Τὸ πείραμα τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων καὶ ἀπανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς, ἀλλ' οὐδεὶς ἀποτρέπεται ἐκ τούτου ἢ ἀηδιάζει νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ πείραμα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1812, ἐπανελθὼν εἰς Παρισίους ὁ μέγας φυσιοδίφης Ἀλέξανδρος Οὐμβόλδος ἐκ τῆς εἰς Ἀμερικὴν περιοδείας του, ἔδρεπε τοὺς πρώτους στεφάνους τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ ἐρευνῶν. Διέτριβε τότε ἐν τῇ γαλλικῇ πρωτεύουσῃ ὁ Γερμανὸς βαρὼν Ρ* μετὰ τῆς ὀκτωκαιδεκαετιδος θυγατρὸς του, ἥτις, ὡς φιλομαθὴς οὔσα καὶ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης ἐνθουσιώσα, ἐπόθει νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ σύγγεγνος τὸν ἐνδοξὸν ἐπιστήμονα, περὶ οὗ πρότερον εἶχεν ἀναγνώσει καὶ ἀκούσει πολλά. Ἀργότερον συννητήθησαν ἀμφοτέροι ἐν τινι φιλικῇ οἰκίᾳ· ἡ ἀποϊκότης καὶ φιλοφροσύνη τοῦ Οὐμβόλδου ἐνεποίησαν τηλικαύτην ἐντύπωσιν εἰς τὴν κόρην, ὅστε θαρρόθησα αὐτὴ ἐζήτησε νὰ μάθῃ πολλὰ περὶ τῆς νοτίου Ἀμερικῆς, καὶ τελευταῖον τὸν παρεκάλεσε νὰ τῇ δείξῃ τὰ ἐργαλεῖα τῶν καταμετρήσεών του. Ἐκτοτε συνδιελέγοντο τακτικῶς δις καὶ τρίς τῆς ἐβδομάδος ὁ θαυμασμὸς τῆς Γερμανίδος πρὸς τὸν μέγαν φυσιοδίφην μετεποίηθη ταχέως εἰς ἐξῆλλον ἔρωτα· ἐπειδὴ δὲ ὁ Οὐμβόλδος ἔμενεν ἄτρωτος ὑπὸ τῶν βελῶν τοῦ κακοῦ τούτου θεοῦ, ἀποθεμένη ἡ βαρωνόπαις τὸν φόβον ἠρώτησεν αὐτὸν· « Ἀλλὰ πρὸς Θεοῦ, κύριε Οὐμβόλδε, δὲν ἠγαπήσατε οὐδέποτε; — Οὐδέποτε. — Ἠξέυρατε ὅμως ὅτι ἡ ἀδιαφορία καὶ ἀναλγησία ὑμῶν ἐμποεῖ φρικτὴν; — Ἴσως δὲν ἐξεφράσθητε καλῶς, δεσποινίς· ἐξ ἀπάλων ὀνύχων ἠσθάνθητε ἔρωτα δικαίῃ, ἀκκ-

τάσχετον και τοιοῦτον, οἷον οὐδεις ἄλλος ἀνθρώπος.—Τὸ δὲ τριμακίριον τοῦ ἔρωτος τοῦτου ἀντικείμενον; —Ἡ Ἐπιστήμη.— Μόνη ἡ Ἐπιστήμη;—Μόνη ἡ Ἐπιστήμη αὕτη ὑπῆρξεν ἡ μόνη, ἡ πρώτη καὶ ἡ τελευταία ἀγάπη μου. Ἡ δεσποινὶς P* ἔμεινεν ἐμβρόντητος μυριάκις ἐπροσπάθησε νὰ καταπνίξῃ τὸν ἔρωτά της· μυριάκις, καθ' ἑαυτὴν σκεπτομένη, ἐζήτησεν ἐπιχειρήματα, δι' ὧν νὰ πείσῃ τὴν καρδίαν της ὅτι ὁ Οὐμβόλδος δὲν ἦτο ἀγάπης ἄξιος, ἀλλ' ἐπὶ ματαίῳ. Ἡ νεανὶς ἠσθένησε βαρῶς. Ὁ εἰλικρινὴς ἀμφοτέρων φίλος καὶ ἐξάκουστος Ἀρχιῶ, διαγνοὺς τὸ ἀληθὲς τοῦ νοσήματος αἴτιον, ἔσπευσε πρὸς τὸν Οὐμβόλδον καὶ τῷ ἐφάνερωσε τὸν κίνδυνον. Οὗτος ὁμοῦς, ὅστις ἐπρέσθευεν ὅτι μωρίαν διαπράττει ὁ ἀναδεχόμενος τὸν ζυγὸν τοῦ γάμου, ἀπεκρίνατο μειδιῶν «πρὸς τὴν δεσποινίδα P* διατρέφω καὶ ἐγὼ ἀκραιφνῆ καὶ μεγάλην συμπάθειαν, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο δὲν δύναμαι νὰ τὴν νυμφευθῶ· ὡς σύζυγός μου θὰ ἦτο ἡ δυστυχιστάτη τῶν γυναικῶν· δὲν ἐγεννήθη ἵνα γείνω οἰκογενειάρχης». Μετὰ τινὰ καιρὸν ἡ δεσποινὶς P* ἐνυμφεύθη τὸν κόμητα B* καὶ δὲν εἶδε πλέον τὸν Οὐμβόλδον.

Κατ' αὐτὰς ἐνεργεῖται ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς ἡ ἀπογραφὴ τῶν κατοικῶν αὐτῶν, οἵτινες ἐν ἔτει μὲν 1800 ἀνῆρχοντο εἰς 5,400,000, ἐν ἔτει 1830 εἰς 13,000,000 καὶ ἐν ἔτει 1870 εἰς 39,000,000. Ἦδη οἱ κάτοικοι αὐτῶν ὑπολογίζονται περὶ τὰ 50,000,000.

Τοῦ γεύματος ἡ ὄρα ἠλλάξε πολλὰκις παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἤριστο τῇ 8 πρωτῆ ὄρα. Ἐπὶ Ἐρρίκου Δ' καὶ Λουδοβίκου ΙΑ' τὸ ἄριστον ἐλαμβάνετο τῇ 11 π. μ., ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΕ' τῇ 2 π. μ., ἐτηρήθη δὲ τὸ ἔθιμον τοῦτο μέχρι τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως. Ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐπὶ Ἐρρίκου Η', οἱ ἐκ τῶν ἀνωτέρων τάξεων ἤριστον τῇ 10 π. μ. Ἐπὶ τῆς βασιλείσεως Ἐλισάβετ αἰ κυρία τῆς αὐλῆς ἐλάβανον κατὰ τὸ πρόγευμα τραχὺ τεμάχιον γοιρείου τεταρταρχυμένου κρέατος καὶ ποτήριον ζύθου· προηρίστον δὲ οἱ μεγιστάνες τῇ 11 καὶ εἰδὲπνον τῇ 5, ἧτοι ἐν ὄρα, καθ' ἣν σήμερον οἱ Ἀγγλοὶ εἶνε εἰσέτι νήστευσι. Σήμερον ἐν Παρισίοις ἀριστῶσι τῇ 6. Οἱ Ἴνδοι ἀριστῶσι μίαν ὄραν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Ὡς ὁ Διογένης ἔλεγεν, ὅτι πρέπει νὰ τρώγωσιν οἱ μὲν πλοῦστοι ὅταν θέλωσιν, οἱ δὲ πτωχοὶ ὅταν ἔχωσιν, οὕτω λαοὶ τινες εὐχονται τῇ Τύχῃ νὰ ἦνε ἐπισκεστέον καὶ νὰ χορηγῇ πείναν τοῖς πλοῦστοις, τροφὴν δὲ τοῖς πτωχοῖς.

Κατὰ τὸ ἔτος 1878 ἐν Ἀμερικῇ ἡ ἀξία τοῦ παραχθέντος χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ μολύβδου ὑπερέβη τὰ 400 ἑκατομύρια φράγκων.

Μεταξὺ τῶν πολυαριθμῶν φιλάνθρωπικῶν ἐταιριῶν τῶν Παρισίων ὑπάρχει καὶ ἡ ὑπὲρ τῶν ἠκρωτηριασμένων πτωχῶν ἐταιρία (Assistance aux mutilés pauvres), ἧς ἔργον εἶνε ν' ἀντικαθι-

στῆ τὰ ἀπολεσθέντα μέλη διὰ μελῶν τεχνητῶν, οἷον βραχιόνων καὶ χειρῶν, δυναμένων νὰ ἐκτελῶσι διαφόρους ἐργασίας. Ἡ τελειότης τῶν τεχνητῶν τούτων μελῶν καὶ ἡ χρησιμότης αὐτῶν ἀποβαίνει ἐνίοτε ἀπίστευτος, ὡς δύναται τις νὰ παρατηρήτῃ ἐκ τῶν ἐξῆς παραδειγμάτων, ἅτινα ἀποσπῶ ἐκ τῆς τελευταίας λογοδοσίας τῆς ἐν λόγῳ ἐταιρίας· Παῖς ἀπολέσας νηπιόθεν τὰς κατακαίσεις δύο χειρῶν αὐτοῦ ἐργάζεται διὰ χειρῶν τεχνητῶν. Νέος καλλιτέχνης, ἐστερημένος τῶν δύο αὐτοῦ χειρῶν, καλλιεργεῖ μετὰ πλείστης ἐπιτυχίας τὰς ὠραίας τέχνας διὰ τεχνητῶν χειρῶν. Νέος κόρη ἐστερημένη ἐνός τῶν βραχιόνων ἀπὸ τῆς ἀρθρώσεως ἐκτελεῖ διὰ τεχνητοῦ βραχίονος καὶ χειρὸς μετὰ θαυμαστῆς τελειότητος ἐργασίας ραπτικῆς, τριχαπτικῆς καὶ ὑφαντικῆς. Ἐργάτης, ὅστις εἶχεν ὑποστῆ τὴν ἐξάρθρωσιν τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος, μεταχειρίζεται διὰ τεχνητοῦ βραχίονος μετὰ μεγάλης δεξιότητος πάντα τὰ τοῦ λεπτοουργοῦ ἐργαλεῖα.

Αἱ γαλλικαὶ ἐρημερίδες ἀναφέρουσι περίεργον παράδειγμα πολυτοικίας. Γυνὴ χωρική ἔτεκεν οὕτω τέκνα διὰ μιᾶς, ἐγεννήθησαν ὅμως ταῦτα νεκρὰ, καὶ τοὶ ἦσαν πάντα καλῶς ἐσηματισμένα.

Τῶν μύρων καὶ ἐλαίων ἐγένετο κατάκορος χρῆσις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, νομιζόντων αὐτὰ συντηρητικὰ τῆς τε υγείας καὶ τῆς νεότητος. «Πῶς κατώρθωσες, ἠρώτησέ ποτε ὁ Πλαῦτος τὸν Πολλίωνα, νὰ ζῆσῃς τόσῳ πολὺ καὶ τόσῳ ὑγιᾶς;»—«Intus mulso, foris oleo», ἀπεκρίθη ἧτοι:

» Ἀπὸ μέτσα κρασάκι
καὶ ἀπ' ἐξῶ λαδάκι.»

Εἰς ἈΝΑΦΡΩΣΤΗΣ.

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΚΑΘ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Ὅταν σοὶ ἀρέσκῃ μία κόρη, πρὶν τὴν ζητήσῃς εἰς γάμον, κάμε τὰ ἀδύνατα δυνατὰ νὰ τὴν τύχῃς εἰς τὸ μαγειρεῖον—ὑπερ πάντοτε εἶνε καλὸς οἰωνός.—Ἐάν δὲν ἐντραπῇ διότι συνελήφθη ἐπ' αὐτοφῶρα καταγινομένη εἰς ἔργα χυδαῖα, ἔσο βέβαιος, ὅτι ἔχει νοῦν ὑγιᾶ καὶ κρίσιν ὀρθήν.

Καιροφυλάκτησον ὁμοίως καὶ ὅταν πρόκειται νὰ ἐξέλθῃ μὲ κακὸν καιρὸν. Ἐάν περιτυλιχθῇ ἐπιμελῶς εἰς ἐν σὺνταξερπρῶν, ἐάν φορέσῃ πῖλον τῆς παρελθούσης ὄρας τοῦ ἔτους, ἡ κόρη αὕτη, γινομένη σύζυγός σου, δὲν θὰ σὲ καταγράψῃ εἰς τῆς Κ' Ἀζιᾶς τὸ κατάστημα.

Ἐάν τὴν ἴδῃς καὶ διατάσσει ἄνευ προσποιήσεως ἀνθὲ ἐντός ἀνθοδόχης, διορῶναι τὸ ζῆλον παραπετάσματος, τοποθετεῖ τὰ καθίσματα τοῦ δωματίου τῆς προσηκόντως καὶ εὐπρεπῶς, ἡ γυνὴ αὕτη ἀγαπᾷ τὴν οἰκίαν, καὶ θέλει εἶνε φύλαξ πιστὴ τῆς ἐστίας. Νυμφεύσου, φίλε μου, τὴν κόρην αὐτὴν μὲ κλειστοὺς ὀφθαλμοὺς ἐάν τὴν εὕρῃς!